

RIIGIKOGU

IV koosseis.

III istungjärk.

48. koosolek.

4. aprillil 1930.

Sisu:

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
2. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamise seadus nr. 2 — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.
3. Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahekohtu- ja lepituslepingute kinnitamise seadus — III lugemisel.
4. Eesti-Tshehhoslovakkia kohtuliku korralduse, vahekohtu ja lepituse konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.
5. Eesti Vabariigi ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise mõlemate maade kohtute vastastikuse tsiviilasjus abiandmise kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.
6. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise kurjategijate väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.
7. Kunstsiidist kangaste ja viski sisseveo lepingtollitariifide kohaldamise seadus — I lugemisel.
8. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus — I lugemisel.
9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr. 2 — maakomisjoni ettepanek.
10. Lõhkeainete, kaltsium-karbiidi, atsetüleen, laskeriistade ja tongide seadus — I lugemisel.
11. Petseri maakonnast ehitus- ja küttepude väljaveo keelu seaduse maksuvuse kaotamise seadus — I lugemisel.
12. Sotsiaalkomisjoni esitis rahvusvahelistel töökonverentsidel vastuvõetud konventsioonide eelnõude ja rekommendatsioonide teadmiseksvõtmise kohta.

Koosoleku avab teine abiesimees R. Penno kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi A. Tõllassepp.

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis: 1. pedagoogiumide seaduse haridusekomisjoni;

2. Riiselja-Ikla raudtee ja Sooba harutee alla maade sundvõõrandamise seaduse üldkomisjoni;

3. maaparanduslaenu fondi seaduse muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

2. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamise seadus nr. 2 — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

M. Mihkelson'i (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu maakomisjoni.

3. Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahekohtu- ja lepituslepingute kinnitamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Tupits.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

4. Eesti-Tshehhoslovakkia kohtuliku korralduse, vahekohtu ja lepituse konventsiooni kinnitamise seadus—III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Tupits.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

5. Eesti Vabariigi ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise mõlemate maade kohtute vastastikuse tsiviilasjus abiandmise kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

6. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise kurjategijate väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

7. Kunstsiidist kangaste ja viski sisseveo lepingtollitariifide kohaldamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Laarmann: Valitsuse poolt oli esitatud seaduseelnõu, mis tahab parandada Tolliseadustikku kunstsiidist kangaste ja viski sisseveo kohta.

Seaduse tarvidust tingib järgmine asjaolu. Praegu on mõnesugustel põhjustel kunstsiidi toll kõrgem kui pärisiidi toll, ja viski toll märksa kõrgem kui konjakil, sest et teatavate lepingute tagajärjel ühele riigile antud soodustused ja teine neist ilma jäetud.

(Kooselekut hakkab juhatama Esimees K. Einbund.)

Vabariigi Valitsuse ettepaneku sisu seisab selles, et siin jälle teatav loomulik vahekorde luua ja tollitariif ühesugusesse vahekorde seada. Selles mõttes, et ettepanek vormalne on, ei ole see ei rahaasjanduse komisjonis ega alamkomisjonis vaidlusi tekitanud, vaid ühelmeel vastu võetud. Teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

8. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja J. Saar.

Üldkomisjoni kaasaruandja A. Jõeäär.

R. Penno (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Maaseaduse vastuvõtmise järele on Riigikogul mitmendat puhku tulnud tegemist teha kas selle seaduse täiendamisega, muutmisega või jällegi nende ülesannete täitmisega, mis Maaseadus rahvaesindusele täiendavalt teha jättis. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse käigu üle on ühel eelmisel Riigikogu koosolekul juba mõtteid vahetatud. Käesolev arutamisel olev seadus tahab luua olukorda, mis Maaseaduse põhjal loodud väiketaludele võimaldaks kiiremini põlise tarvitamise või omandamise alusele üle minna. Nagu aruandja oma kõnes tähendas, soovivad maasaajad ise peamiselt seniste kogemuste järgi kasutada omanduseõigust. Kas ja mispärast inimesed-maakasutajad põlise tarvitamise õigust vähem kasutavad või ei kasuta, selle üle ma juurdlema ei hakka. Tähtsad selle seaduse arutamisel on õieti need muudatused ja need uued sihid, mida käesolev seadus tahab maksmanna. Nende küsimuste juures on pike-

malt peatunud aruandja ja ka eelmised kõnelejad.

Üheks tähtsamaks sihiks käesoleval seadusel on kindlasti see, et võimaldada kiiremini maareformi lõpule viia, ja sellelt seisukohalt olgu see seaduseelnõu ter- vitatud. Seadusele oponeerijad on tähendanud, et see olevat saherdamise seadus, et anda suuremaid võimalusi maaga saherdamiseks kui seni. Mina ei jaga neid seisukohti ja seetõttu ei saa leppida teadmisega, et seadusse viia takistavaid norme, veel suuremaid takistavaid norme, kui komisjoni poolt esitatud.

Käesoleva seaduseelnõu kaasaruandja rkl. Jõeäär, pikemalt peatudes meie asundusetalude käest-kätte käimise juures, tähendas, et 78.000-est talust — see oli tema arv — on umbes 7.700, see on umbes 10%, üle antud teistele kasutajatele, seejuures kõigest umbes 5.000 tema arvates võoras- tele. See on üldse asundusetalude protsendist 7—10%. Kui meie maareformi käiku silmas peame ja meelde tuletame, et see võrdlemisi kiiresti teostada tuli, siis peab 10 aasta järele ütlema ja selle üle imestama, et talude käest-kätte andmine nii väikeseks jäänud. Selle kiire teostamise juures on enam-vähem õiglaselt suudetud anda maid nende pidajatele, ning tulemusega võime enam-vähem rahul olla. (L. Johnson: Teie võite olla, aga rahvas mitte.) Ma tahaksin täiendada oma sõnu seega, et kui silmas peame üldiselt maal loomulikkumaavaldajate liikumist ja selle protsenti, ja kui õieti tahaksime võrrelda — mul ei ole kahjuks praegu andmeid käepärast — viimaste aastate ostutalude käest-kätte minemist, siis see protsent väga palju sellest väiksem ei ole. Seda karta, et seal, kus juba elanud asulatele ehitatud, et seal suuri saherdamise võimalusi tekkida võiks, seda ei usu ma. Eriti just seepärast, et meie majanduslik konjunktuur säärane on, kus põllumajanduse üldise depressiooni tagajärjel ja ka üldise põllumajandusliku kriisi tagajärjel ja nende raskuste tagajärjel, mis toonud viimased rasked põllumajanduse aastad, ei ole sugugi tasuv ja ei võimalda suuri summasid sinna investeerida, ja selle tagajärjel ei ole karta, et maa saherdamise objektiks olla võiks.

Rkl. Jõeäär soovib, seda on ta ka komisjonides teinud, et meie seaksime sisse riigi tagasiostu õiguse, missugune olevat teistes maades, muu seas Saksamaal, kus luuakse uusi majapidamisi. Kuid rkl. Jõeäär unustab selle juures, et seal asumise reform ja alused sootused on kui meil. Kui Saksamaa praeguse rahakitsikuse ajajärgul suurmajapidamisi tükkeldab, siis teeb ta seda hoopis teistel põhimõtetel ja alustel kui meie, ta valmistab väikesi majapidamisi, ehitab hooned

peale ja sagedasti muretseb täieliku inventari. Kui niisugune majapidamine uuele maapidajale kätte antakse, siis ei ole temal peaaegu midagi tarvis sinna juurde panna, isegi teed on sinna sisse viidud. See ei loo ebaõiglast olukorda, sest et majapidamine on saamisel seal lõplikult valmis.

Meie oludes antakse maa korraldamata kätte, ja terve majapidamine tuleb rajada, ehitada, teed tulevad sisse viia — ühe sõnaga terve majapidamine tuleb luua. Ja seepärast ei oleks õige, et tagasiostu õigus riigile jääks, sest et inimeste töövaev läheks kaduma.

Edasi. Mis puutub riigi ostu-eesõigusse, mis meie maksvas seaduses praegu on, siis peab küll tähendama, et see iseeneest küll mingisuguseid raskusi üksikule majapidajale ei tee, kuid meie praeguse kapitalivaesuse juures ja meie asundusekapitali seisukorra juures vististi ei saaks riik oma ostu-eesõigust tarvitada, ja ei oleks otstarbekohane seda seepärast seaduses normina pida. See asjata takistaks normaalelu käiku, asjata sünnitaks kirjavahetust, ja siin on ta õieti ülearune. (A. Rei, stp: See kindlustaks meid väga hästi.) Rkl. Rei, minu arvates ei ole midagi selle vastu, kui üldnormid maakorralduse seadustes maksa pannakse kõigi maade kohta. Ja niisugusel puhul, kui need maksta pannakse, ei saaks sellele vastu vaielda, kui selleks kapitali jätkuks, et riik neid tarvitada saaks. (M. Juhkam, tõer: Juba kümme „aga“ ja kümme „kuid“ sees.) Kui meie seame üles ühe normi, mida meie tegelikult tarvitada ei saa oma majanduslikkude ressurside juures, siis on see ülearune ja takistaks normaalselt asja käiku.

Mis puutub sellesse seadusse, kui säärasesse, siis tuleb üksikute selle osade juures tähendada, et meil teatavad soovid on selle parandamiseks. Muu seas rkl. Saar oma kõnes näitas ühele parandusele, aga ka uus sissevõetud § 3 sel kujul, nagu see maakomisjoni poolt praegu esitatud, on raskepärane. Mul oli kord üldkomisjonis juhusele tähelepanu juhtida, et see looks olukorra, mis tegelikult meie praegumaks vaid olukordi tagasi viiks, ja et siin teatavad parandused selle tõttu vajalikud oleksid. Nimelt § 3 käsitleb hooneteta maatükkide edasimüümist. Praegu esitatud maakomisjoni redaktsioonis keelab see paragrahv täiesti ära sääraste maatükkide võõrandamise. (O. Gustavson, stp: See on ju härra Lauri ettepanek.) Jah, härra Lauri ettepanek, aga ma kõnelen siin praegu rühma nimel. (O. Gustavson, stp: Ta on selle ettepaneku vastu.) Siin on teatavad parandused vajalikud, mis selle paragrahvi paindumaks ja elule vastavamaks tee-

vad. Igatahes, kui see sellel kujul alles jääks, siis kõigi § 1. p. 1. alla kuuluvate majapidamiste, — need on harilikult meie asundusetalud, — edasimüümise, edasivõõrandamine teisel teel, välja arvatud parandamine lähematele sugulastele, oleks täiesti takistatud, ja need langeksid sel puhul, kui üks või teine inimene ei suuda maad kasutada, ja kui ei ole kellele maad parandada, olukorda, kus need läheksid riigile tagasi. (O. Gustavson, stp: Mis sellest siis häda on?) Vahel on aga niisugustesse majapidamistesse raha maetud, ja riik saab tagasi sama hinnaga, nagu see selles paragrahvis tähendatud, millega riigil maatükk omandatud, juurde maksmata selle töö eest, mis seal majapidajad teinud. (O. Gustavson, stp: Mis tööd saab seal teha, kui tal hoonet peal ei ole.) Meie peame lahtiste silmadega vaatlema, kuidas niisuguseid maatükke majandatakse, millel hooned peal ei ole. (O. Gustavson, stp: Neid ainult kurnatakse.) Päris kindel on, et suurel osal säärastel majapidajatel mujal peavad oma eluase ja eluvõimalused olema. Meie näeme, et mõisatööliste kruntidele siia maani võrdlemisi vähe hooned püstitatud, ja nemad ei suuda oma kruntidele maju ehitada. Nemad püsivad endistes mõisa hoonetes. Nende kohta meie takistusi ei tee. Aga nagu siit juba ennem teiste poolt tähendatud, on meil loodud väikesemaid krunte mujale, mis oma elujõu poolest võrdlemisi kahtlased, ei suuda niipea hooned ehitada. Niisuguste hooneteta kruntide võõrandamine teistele oleks täiesti võimatu. Praegu maksab olukord, et kohtade edasiantmine sünnib Põllutöministeeriumi kontrolli all ja vastavate määruste kohaselt. Praegu võib ka hoonestamata krunte edasi anda. Kui meie nüüd säärase liigi majapidamisi looksime, mille võõrandamine teistele üldse võimatu, siis satuksime meie iseendiga vastollu. Esitatava seaduseelnõu järgi omandavad need krundid kõik õigused, välja arvatud võõrandamise õigused. Nad võivad obligatsioonide koha peale teha, nad võivad endile kohustusi võtta, ja mina ütlen, kolmandatel isikutel, kes niisugused obligatsioonid vastu võtavad, oleks õieti võimata oma õigusi kaitsta seepärast, et nad ei saa neid kohti sel teel realiseerida, nagu harilikke majapidamisi, kus koht kindlustuseks antud.

Sellelt seisukohalt välja minnes tuleb küll öelda, et siin juba liiale mindud on, ja vähemalt maksev olukord, kus teatava kontrolli all majapidamiste edasiantmine võimalik, peaks ka sellesse seadusse võetama, ja sellekohased parandused ettepanekud meie rühma poolt tulevad.

Lõpuks tahaksin käsitleda veel täiendavalt mõnd küsimust, mida rkl. Tonkman

ja rkl. Saar käsitletud selle seaduse juures, nimelt et esitatava seaduse järgi tahetakse asunikke õieti sundida kuue kuu kestel sellest ajast, mil Põllutöoministerium seda vajalikuks peab, oma kohti ära ostma. Ja seda põhjendatakse ainult see, et on vajadus asundusi korruga kreposteerida, korruga realiseerida, et see töö kiiremini ja ühtlasemalt läheks. Mul ei ole selle väite vastu midagi öelda, kuid ma pean otsekohe tähendama, et minu arvates sääraseid asundusi, kus nüüd kõik asundusekohad ühekorruga kreposteeritakse, tuleb võrdlemisi vähe ja olema saab võrdlemisi vähe seepärast, et maareformi algpäevil on tehtud võrdlemisi palju ja mitmekesisest tööd ja loodud väga mitmesuguseid vahetõid niihästi riigi ja asuniku kui ka mitme asuniku vahel. Mul on maapangas juhus olnud jälgida laenude liitmise tööd ja olen näinud, — seal on vastavad raamatud, kust näha, millal nende laenude liitmisele asutud ja millal lõpetatud, — et näiteks ühe asunduse juures Virumaal, Laagnal, on kestnud see võrdlemisi kaua aega, üle kahe aasta. Ja kui meie, nõukogu liikmed, kes sinna juurde pääsesime, juurdlema hakkasime, mispärast see nii sündinud, siis selgus, et viga selles, et on maal müüdüd mõisa hooned mitmele isikule ja nimelt üks hoone mitmele isikule ning on tehtud solidaarselt leping. Aga need laenud on vaja laiali kanda igapähele ning on vaja selgeks teha, palju tuleb igapähele lepingusse kanda.

Niisuguseid lugusid on inventari jagamisel ja ka mitmel teisel alal. Igalpool pole absoluutselt vahekorrad selged, ja seniste kogemuste kohaselt võib öelda, et asunduste kaupa kõiki absoluutselt korraga kinnistada on väga raske. Ja kui see nii on, siis selle tagajärjel jääb ikkagi teatav osa üksikuid talusid, millele tuleb erand teha, ja mis tulevad hiljem kreposteerimisele. Ja lõppude-lõpuks kui see nii on, kas on siis säärast vajadust, et seda seisukohta läbi ei vii, et meie teatavaid õigusi, mis asunikudele lepinguga kätte antud, neile ka seadusega ei jäta. Öeldakse, et käesoleva seadusega tahetakse asunikudele nagu kergendusi teha. On selge, et teatav kergendus kreposteerimise alal asunikudele tekib. Mis tohiks siis riigil selle vastu olla, kui üksikud majapidamised oma vahekorrad selgitades riigiga suuremat koormatust kannavad rendi näol, kui nad seda vabatahtlikult teevad.

Neid lühikesi märkusi seaduse I lugemisel tehes soovitan mina meie rühma nimel, et lugupeetud Riigikogu liikmed käesoleva seaduseelnõu I lugemisel vastu võtaksid. Neid parandusi, mis käesoleva seaduse juurde ühel või teisel teha, on omalajal tehtud komisjonis, ja nende põ-

himõtete üle võime II lugemisel vaielda. Kas maksab seepärast seadust edasi lükata? Põllutöoministeriumil algab ka hooaeg maakorraldusetoode läbiviimiseks, ja tal peab paratamata selge olema, kas tal võimalik uue seaduse alusel kiiremini teostada kohtade kreposteerimist. Rahaasjanduse komisjon on ka laenude liitmise seaduse vastu võtnud, mis üks osa käesolevast seadusest. Meil ei tohiks takistusi olla, ega meie ei tohiks takistusi teha valitsusele, et ta oma ülesannet selle reformi lõpuleviimisel teostada ei saaks. Ja ma arvan, et valitsusel kindlasti raskusi selle kreposteerimise juures seadusega ei teki. Kui edaspidi kolme aasta kestes ei suudeta neid talusid kreposteerida, siis on need raskused tekkinud hoopis teistel põhjustel. Maakorralduse töö on veel meil suures osas läbi viimata. Suur osa hooned on müümata. Peaaegu kõik metsad asunikude kruntidel on müümata, vähemalt pooled neist on hindamata. Need on võrdlemisi rasked ja suured ülesanded, mis valitsusel selle reformi läbiviimisel täita tulevad. Kui meie siin oma seadusega teda veel selles takistame, siis viime meie minu arvates valitsuse raskustesse. Kõigil neil motiividel meie ei tohiks enam seaduse komisjoni andmisest kõnelda, eriti seepärast, et see on juba kahest komisjonist läbi käinud.

A. S a a r (põl): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seadus, õieti selle parandamine, on olulisema tähtsusega. Väga kaua on oodatud, ja väga tõsised puudused on selle seaduse teostamisel selgunud, mis vajavad parandamist. Nüüd peab rahuldusundega ütlemata, et Põllutöoministerium on sellest aru saanud ja on ka vastavate parandustega Vabariigi Valitsuse kaudu Riigikogule esinenud. Need parandused on olnud kahes komisjonis arutusel ning neis on suuremaid lahkuminekuid sünnitanud § 3. See paragrahv läks maakomisjonis variandina läbi, sest osa komisjoni liikmeid pooldas selle paragrahvi sissevõtmist. Paragrahv iseenesest näeb seda ette, et maad ei saaks anda edasi hoonestamata. Kuid teine osa komisjoni liikmeid leidis selle olema täiesti ülearuse. Need, kes põhjendasid selle paragrahvi tarvidust, põhjendasid seda seega, et selle läbi ära hoitaks maade kokkukuhjamine. Kuid see maade kokkukuhjamine ei ole tegelikult niisugune, kui seda vast arvatakse, sest praegusel rahavaesel ajal, kus raha eest peab maksma kõrgeid protsente ja raha majanduskriisi ajajärgul vähe tasuv on, ei lähe keegi maale maid kokku ostma ja sinna kapitali mahutama, sest ei ole sellest küllalt, kui endale teatud maatükk saadakse, peab selle hoonestama, inventari muretsema, ja

see kõik nõuab palju kulu. Võidakse vast arvata, et need, kes saanud endisest mõisasüdamest maad, ostavad kokku, kuid ka siin on oma põhjused, mispärast kokkuostmine nii kergesti ei sünni. Sest mõisasüdame maad on harilikult ikka paremad, ja nende saaja on tihtilugu ka enam-vähem hoonetega varustatud. Kui tal on parem maa ja osalt hooned peal, siis on ta igatahes elujõuline, kui aga on elujõuline, siis juba nii kergesti seda kohta käest ei anna. Rohkem võib sääraseid nähtusi ette tulla niisugustel juhtudel, kus rohkem ääremaadest antud, kas mõisatöölilistele või teistele, väikesed kohad, mis pole elujõulised. Kui ta aastat 10 on pidanud ja ei ole veel hooned peale ehitanud, siis võib arvata, et on üldse küsimus, kas ta seda tööpoolest mõtleb teha, kas tal selleks jõudu, hoolimata sellest, et hoonete ehitamine soodustatud tingimustel sünnib, kus odava hinnaga metsa võimaldatakse ja laenu antakse. See tähendab, maa ei pea perekonda ülal. On küsimus, mis on tähtsam, kas selle maatüki ehk maatükikese, — sest suur ei või see olla, vast 10—15 hektaari viletsat maad — sundida jätma perekonnale, kes seal elab, või lasta perekond sealt minna ja anda teisele, kui teine koht seeläbi muutuks elujõulisemaks. Ma leian, et kunstlik kinnihoidmine, kunstlikult sundida teatud perekonda seal elama, ei too kasu maapidajale enesele ega ka riigile. Kui on suudetud sellele väike maja või hoone ehitada, siis on ka metsanorm kasutatud, ja kui lõpuks teisega ühineb või kokku liidetakse, siis on kahju, et mets ilmaaegu maja ehitamiseks ära kasutatud. Seepärast ei ole mingit kasu ei riigil ega pidajal endal, vaid kasulik oleks, et maa parem teisele läheks, et seega muutuks perekonnale, kes seal kõrval elab ja selle maa saab, elatamine võimalikuks, ja endine pidaja võiks teist elatamise võimalust otsida. Siin toodi ette härra Penno poolt, et ka nemad selle paragrahviga rahul ei ole ja selle paragrahvi juures edaspidi parandusi teevad. Ma leian, et seda paragrahvi meie parandustega ei päästa ehk teda niisuguseks ei tee, et ta elule vastaks. Meie rühma ja maakomisjoni liikmete seisukoht on, et see paragrahv tuleb kustutada, ja esineme II lugemisel sellekohase ettepanekuga.

M. J u h k a m (töer): Ma pean, härrad Riigikogu liikmed, ütleva, et kahjuks on see seaduseelnõu maakomisjonist välja tulnud kujul, mis meie rühmale vastu võetav ei ole. Meie ei ole aga kuulnud ka valitsuse seisukohta paranduste kohta, mis komisjonis valitsuse eelnõu juures tehtud. Need parandused on paiguti laiaulatuslikud, ja osalt valitsuse seisukohast oleneb

meie rühma seisukoht eelnõu suhtes II lugemisel.

A. L a u r (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin üksikuid ääremärkusi teha eeltoodud kõnede kohta. Kõigepealt tahaksin märkida seda, mis ütles lugupeetud rkl. härra Jõeäär. Tema ütles oma kõne alguses, et mina olevat öelnud „et tuleb soodustada maade üleandmist õigetes kätesse, õigetele põlluharijatele, ja et neid takistusi, mis seni ees olnud, kõrvaldada, selleks on käesolev seaduseelnõu esitatud“. Need on tema sõnad stenogrammist, nii et siin eksida ei saa. Mina ei ole kunagi öelnud, et üleandmise tuleb soodustada, vaid ütlesin, et ei ole põllumajanduslikult hädaohtlik, kui niisugused majapidamised, mis ei ole õigetes kätesse sattunud Maaseaduse alusel, läheksid üle neile, kes õiged maaharijad. Meie teame, et Maaseaduse alusel oli võimalik ka neil maad saada, kes igakord ei olnud õiged maapidajad. Need olid tihtipeale linnainimesed, kellel puudus vilumus, oskus ja ka aine jõud talu rajamiseks. Niisugused inimesed sattusid peagi raskesse seisukorda. Ma ei taha siin kellelegi etteheiteid teha, et niisugustel tingimustel maad anti, vaid tahan ainult konstateerida, et niisugused nähtused on õige suurel määral tingitud Maaseadusest endast.

Nüüd edasi. Härra Jõeäär arvab, et need inimesed, kes teistelt kohad saanud, on sahkerdajad, ja seepärast peaksid nad maksma kinnistamisloivu ja krepostimaksu. Neilt selle kinnistamisloivu ja krepostimaksu ärajätmine oleks tema arvates ülekohus ja tooks riigile miljoneid kahju. Ma võin tõendada, et asundusetalusid ei osta need, kes maaga sahkerdavad, vaid asundusetalude ostjad on inimesed, kes janunevad maa järele. Need inimesed suudavad kuidagi saada kokku 100 või 150 tuhat, et õigust maalapikesele omandada. Muidugi, pean tähendama, et see raha mitte ainult eesõiguse eest ei ole, vaid maal on hooned j.n.e. Nad võiksid ju osta mõned vanad ostutalud hoopis odavama hinnaga, aga neil ei ole korruga käepärast 400 kuni 500 tuhat, mille nad otsekohe peaksid välja maksma. Vaadake, need inimesed on harilikult kõige vaesemad inimesed, kes niisugusel teel teistelt endile asundusetalusid ostavad. Seepärast ei ole meil absoluutselt mingisugust kõlblist õigust neid karistada. (O. G u s t a v s o n, stp: Aga missuguse moraalse õiguse nimel see on?) Nad maksavad hoonete eest ja töö eest, mis seal tehtud. Ja seda kõigepealt. Nii siis, meie arvame, et meil ei ole mingisugust moraalselt õigust kinnistuselõivu võtta, neid halvemas seisukorda panna, kui teisi asunikke, kes harilikult viisil maad saanud.

Edasi tähendas härra Jõeäär, et maa olevat asunikudele müüdüd $\frac{1}{4}$ hinna eest. (Kaasaruandja A. Jõeääre vahelhüüe.) $\frac{1}{4}$ hinna eest, on Teie stenogrammis öeldud. Võtame ühe asundusetalu, kellel 100 puhtakasurubla. On ka neid, kel alla 100 puhtakasurubla, kuid on ka suuremaid. Võtame talu, kelle alghind 100 tuhat senti, sinna paneme veel 50% juurde, siis teeb see 150 tuhat senti. Seda umbes läheb maksma talu, millel sada puhtakasurubla. Võibolla tuleb natuke alla või üle, keskmiselt umbes niipalju. Ja see on nüüd Jõeääre arvamise järgi $\frac{1}{4}$ hinnast. Täishind oleks siis 600 tuhat senti. See oleks aga nüüd ainult maa hind, siia juurde ei oleks arvatud mingisuguste hoonete hinda. Ma tahaksin teada, kas on praegusel korral maahind nii kõrge. Meie teame, et 400—500 tuhande sendi eest võib vanatalusid osta, kus on põllumajanduslikult kasutatavad hooned peal. Võtame nüüd talu, kellel 200 puhtakasurubla. Säärane talu läheks maksma 800 tuhat senti, see oleks üksi maahind. Kui arvame hoonete hinna juurde, siis läheb niisugune talu kaugelt üle miljoni maksma. Mis ostmise kergemaks teeb, on see, et pikema aja jooksul tuleb välja maksta. See asjaolu on tõepoolest suur soodustus. Kui arvatakse, et maa üleandmine või maaga sahkerdamine on praegu eriliselt suur, siis ei ole see nii. Vanatalude üleandmise protsent on suurem. Nagu teame, on vanatalude üleandmise protsent 2, kuna asundusetalude juures on see ainult 1%. Nii et see üleandmine näitab loomulikkude arenemiskäiku, mille vastu öieti palju öelda ei saa.

Edasi ütleb härra Jõeäär, et uutest asundusetaludest on hoonestatud kõigest 60%. See näib ainult nii olema, tegelikult on aga rohkem asundusetalusid hoonestatud. Normaaltalud on enam-vähem kõik hoonestatud. Siin ei saaks arvestada neid talusid, mis alles hiljuti planeeriti ja ka hiljuti alles kätte anti. Need on suures osas loomulikult hoonestamata. Seepärast ei saaks öelda, et asunikud selle asemele, et hooned ehitada, on ehitusemetsa ära müünud, nii nagu tähendas seda lugupeetud rkl. härra Jõeäär. Kordan veel, säärane väide ei ole õige.

Mis puutub käesolevasse seadusse, siis peab tähendama, et § 9. teine lõige on halvemast selles seaduses.

Meie tahame loota, — see peaks ka kõigile põhimõtteks olema — et uus seadus, mis vastu võetakse, oleks parem endisest ning et ta annaks neid paremusi, mis praegu maksval seadusel puuduvad.

See osa paragrahvi käsitleb sunnimüüki. Komisjonis ma ei väelunud sunnimüügile vastu, vaid näitasin ühele pahele,

mis sunnimüügi juures ilmsiks tuleb, ja see on nimelt see, et oled sunnitud ostma, ilma et mõnesugustel asjaoludel tahaksid osta, õigem, ilma et osta võiksid. Näiteks võivad päraldised olla liiga kõrgelt hinnatud, nii igasugused hooned, samuti mets. Hooned esijoones sellepärast kõrgelt, et kubatuur on suur, sellega hind ka kõrge. Sagedasti alla kümne hektaari ja ka alla 5-e hektaari suurusel maa-alal on paarivakamaa pikkune küün. See küün läheb kalliks, aga inimene ei suuda seda oma majapidamises ära kasutada. Kuid sunnimüügi korral peab ta hoone ostma, ükskõik missugune hind ka on sellele määratud, sest vastasel korral peab ta oma talust lahkuma ja jätma kõik oma töö ja vaeva teistele.

Ma ei taha seega öelda, et alati oleks ebaõiglaselt hinnatud. On olnud komisjone, kes on õiglaselt hindamist toimetanud. On aga ka komisjone, kus riigiametnik-ministeeriumi esindaja viib oma tahte läbi hoolimata sellest, mis maapidaja ise ütleb, ja mis ütlevad teised komisjoni liikmed. Niisugused komisjone on olnud, ja ka mina olen niisuguses komisjonis töötanud ning olen näinud, kuipalju ebaõiglust niisugusel puhul sünnib. On ka uusi hindamisi teine kord määratud, isegi kahe või kolme aasta pärast veel, kuigi tähtajad möödunud ja uuel hindamisel hind langenud tihtipeale mitme võrra. Niisuguste asjaolude pärast ei saagi sunnimüüki heaks kiita.

Sarnane lugu on ka metsaga. Meie mets on kõrgemini tihti hinnatud just seepärast, et Riigikontrolli poolt ei tuleks etteheiteid. Mina tean niisugust metsaülemat, kes laseb asunikude metsa umbes 15% kõrgemini hinnata. Kuid sunnimüügi korral ei saa asunik parata — peab ostma, kui ei taha kohalt lahkuda.

Seepärast arvan mina, kui meie tahame selle paragrahvi teise lõike seadusse jätta, siis peaksime küll enne müüki korraldama riigi ja asuniku vahekorra päraldiste likvideerimise asjus selliselt, et see oleks asunikule vastuvõetav. Põllumeeste kogude esindaja härra Tonkman avaldas oma poolt soovi, et paragrahv 9. teist lõiget üldse ei ole tarvis — ma kirjutan säärasele mõttele kahe käega alla, aga kui ministeerium ei soovi seda teha, siis peame teisele lõikele andma säärase redaktsiooni, et asunik ei satuks vihma käest räästa alla. See oleks igatahes väga halb tema seisukohalt.

Edasi, mis puutub § 3., mille kohta ma rühma esindajana üldkomisjonis oma seisukoha avaldasin, siis peab tähendama, et selle paragrahvi on meie rühm heaks kiitnud sel põhjusel, et on avalikuks tulnud viimasel ajal nähtusi, kust selgub, et ha-

katakse üksikutes kohtades kohti koon-dama. Seda nähtust ei ole küll igalpool erilisel märgata, vaid see tuleb ette peasjalikult Lääne- ja Virumaal. Seal on tõepoolest hulk juhtumisi, kus *endised mõisnikud, saanud ainult ühe koha, püüavad ümberkaudseid kohti juurde soetada. Teadagi, igal perekonnal võib ju olla mitu perekonnaliiget, ja et igale võib saada 50 ha maad, siis annab see perekonna kohta 250—300 ha maad. Säärase kokkukuhjamise vastu oli mõeldudki see paragrahv. Ma ütlesin juba üldkomisjonis, et see on iseküsimus, missugusel kujul leitakse takistusi kokkukuhjamisele. Tähtis on üks see, et takistuseabinõusid tuleb otsida. Aga kui on näiteks mõni pitsitluge kohake teise koha kõrval, mida võib-olla ei ole otstarbekohane põllumajanduslikult majandada, siis võiks lubada, et niisugune koht teise külge liidetak. Aga see võiks sündida siis Põllutöoministeeriumi loal. Samasugune seisukoht oli tööerakonna esindajal härra Juhkamil üldkomisjonis.

Need oleksid õieti kõik need ääremärkused, mis ma selle seaduse kohta teha tahtsin. Lõpetades tuleksin ka õige lühidalt selle küsimuse juurde, mida puudutas rkl. Tonkman, nimelt oksjonihäärmist, ja selle juurde, millest kõneles härra Jõeäär, kui ta asuniku kirja ette luges.

Ma pean ütleva, et maaelus valitseb tõsine kurbmäng, võibolla rängem kurbmäng, kui meie seda endile ette kujutame ja ette kujutada suudame. Tean, Viljandi maal Suislepa ümbruskonnas on talusid, kus oksjoniteel on müüdnud või oksjonihäärmri eest kuidagi kõrvaldatud kõik loomad, — emb-kumb — aga on talusid kõrvuti, mitmeid ja mitmeid erandita, kus ei ole ainustki looma, peale kuke, kana ja kassi! Vaadake, niikaugele on tõepoolest maal kurbmäng arenenud. Kuidas sellest pääseda?! (L. Johnson, stp: Just kui pärast põhja sõda.) Tõepoolest, härra Johanson, on tõesti säärane olukord, kui pärast põhja sõda.

Härra Tonkman tähendas, et niikaugele on viinud meid vildak majandusepolitika. Tema kahjuks jättis nimetamata, milles on seisnud see vildak majandusepolitika, võibolla seepärast, et see küsimus ei ole päevakorras. Kuid üks on kindel — peab abinõusid otsima, kuidas seisukorrast pääseda. Ei hakka neid abinõusid kõiki praegusel korral nimetama. Üks abinõudest, üks hädasid kõrvaldavatest abinõudest oleks see, kui põllupidajatele nende lühiajalised laenu muudetak. pikajalisteks. See oleks kõige radikaalsem abinõu, kõik teised oleksid vähema tähtsusega, võibolla mõned isegi negatiivse tähtsusega.

Meil on räägitud põllumajanduse kaitsest, ja see on väga tõsiselt päevakorral seisnud. Kaitset tahetakse pakkuda viljatollidega. Kuid, kuidas see ja kuipalju see põllupidajatele abi annab, ja missuguste põllumeestele see abi annab, — need on hoopis iseküsimused. Kahtlemata on neid põllupidajaid, kes sellest endile abi ei looda. Muu seas võiksin siin kohal nimetada, et läinud pühapäeval oli Põltsamaal põllumeestepäev. Seal otsustati ühel häälel, et ei tuleks kunstlikult viljahinda tõsta ja ei tuleks tollidega kaitsta. Püüdsin teistsugust seisukohta esitada, teistsuguseid vaateid tuua. (O. Gustavson, stp: Kas Teie olite siis viljatollide poolt?) Kuid need teistsugused seisukohad jäid otsekuu hüüdjä hääleks. (O. Gustavson, stp: Või hüüdjä hääleks!) Põllumehed ütlesid, viige Riigikogule tervitust, aga öelge, et kui nemad... (O. Gustavson, stp: See on just nagu raadios: Saatke Lonnile terviseid kah.) teisiti meile ei suuda abi anda kui ainult viljatollidega, siis öelge, et nad parem meid rahule jätaksid. Ma ei taha siin tollide poolt ega vastu rääkida. (Naer pahemal pool.) Konstateerin ainult seda fakti, et on põllupidajaid, kes kaugeltki sellest endile abi ei oota ega looda. (M. Martinson, põl: Teil oli jaanuarikuus oma kongress Viljandis, ja võeti samasugune otsus vastu, aga mis need inimesed nüüd kõnelevad?) Mina konstateerin ainult seda fakti, aga ei avalda oma isiklikke seisukohti, seda vähem veel rühma seisukohti. (M. Martinson, põl: Teil ei ole neid olemaski.) Mul on igatahes mitte vähem kui Teil, aga ma toon näiteid, et mitte kõik põllumehed ei looda tollidest endile abi, vaid arvavad koguni, et tollid aitaksid praegusel momendil seisukorda isegi raskendada. Igatahes on see küsimus väga keeruline, mispärast ei saagi sellest küsimusest nii kergesti mööda.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud härrad rahvasaadikud! Tahan teha ainult mõned faktilised õiendused andmete kohta, mis rkl-ed Penno ja Laur ette tõid. Härra Penno arvab, et üleantud asundusetalude protsent üldarvust ei ole rohkem kui 7—10%. See oleks õige sel korral, kui üldarv, 78.000, käiks ainult asundusetalude kohta, aga sealt tulevad maha arvata juurdelõiked 2.634, tagavaramaad 5.584, äri- ja tööstusekohad 1.459, suurmajapidamised 109, nii et järele jääb asundusetalusid 45.928 ja endisi vanu renditalusid 23.010. Ja nende üldarvust, 78.000-est, teeb üleantud kohtade protsent välja umbes 15%.

Edasi härra Laur ütles, et mina ei olevat õigeid andmeid ette toonud, kui siit kõnetoolilt tõendasin seda, mida komisjo-

nis valitsuse esindaja seletas, nimelt et üldse on meil hoonestatud asundusetaludest 60%. Mina kannan ministeeriumi andmed ette, ja neist selgub, et see protsent on veelgi väikesem. Väikesi kohti kuni ühe hektaarini, eluasemekohti, neid ei saa asundusetaludeks lugeda. Nende väikeste kohtade üldarv on 6.183, neist hoonestatud — 1.029 pluss 69, kus hooned ostetud riigilt.

Üksusi, 1—5 ha, mis õieti samuti väikesed käsitöökohad, nende arv on 6.080, hoonestatud neist — 2.334 elumajadega, laudad jätan siin arvamata. Ostetud on elumaju — 233.

5—10 ha üksusi — 7.635, hoonestatud neist — 3.192 ja ostetud elumaju — 445. Lõpuks kõige suurem arv, õieti need kohad, mida asundusetaludeks võiks nimetada, üksusi üle 10 ha, on kokku 26.030, neist hoonestatud elumajadega — 12.459 ja ostetud elumaju — 3.696. Kokku võttes on ehitatud elumaju — 19.014 ja ostetud — 4.443, nii et umbes 23.000 üksust suuremaid ja väikesemaid kokku on hoonestatud neist, mis eraldatud planeerimise teel, uute üksustena; vanad riigirenditalud ei ole arvesse võetud, sest need on erandita kõik hoonestatud. Need andmed on võetud kokku 1. aprilliks 1929. Kõike kokku võttes ei tule välja keskmiselt isegi 50%, aga Põllutöoministeerium, kui ta esines komisjonis andmetega, on arvesse võtnud ka vist need hooned, mis pärast 1. aprilli 1929 püstitatud, ja seetõttu sai ta 60%. Minu andmed peaksid seega olema päris täpsed.

Edasi härra Laur ütleb, et mina ei olevat tema sõnu täpselt edasi andnud. Mul on need järgmiselt märgitud: „Maaga hangeldamisest ei ole midagi hädaohtu. See ei ole põllumajandusele sugugi halb, kui ärimehed maale kapitali viivad. Edasiandmisel annavad maa õige pidaja kätte, kes temast midagi kätte saab...“ (A. Laur, as: Kust seda võtate?) 15. jaanuaril ütlesite seda üldkomisjonis. Kas Teie ütlesite nii või mitte? (A. Lauri, as vahelhüüe.) Need on Teie sõnad, mis ma siin praegu ette toon. Teised komisjoni liikmed rääkisid ka sellest. Ka Põllutöoministeeriumi esindaja rääkis sama juttu mida Teiegi.

Edasi ütlete Teie, et see ei olevat minu poolt vist jällegi õige väljendus, kui ütlen, et asunikudele on müüdüd maad $\frac{1}{4}$ hinna eest. Mina tõi siin seda ette, mida komisjonis Põllutöoministeeriumi esindaja seletas. Härra Laur kuulis seda samuti kui minagi. Tegelik elu on näidanud, et maade tagasiostmise juures, kus riigil mingil põhjusel tuleb maid tagasi osta, nõutakse 15—20 tuhat senti ha, praegu on aga tegelik hind, millega asunik ostab

maad, 40 kr. ha. (A. Laur, as: Nõuda võib ju palju ja miks mitte.) Makstakse ka seda.

Siis lõpuks õiendan veel seda, mina ei ole öelnud, et asunikud ei tee muud, kui laastavad metsi, seda ei ole ma kunagi mõelnud, vaid tähendasin ainult seda, et asunikud, kes tahavad oma kohti edasi anda, ei ole sagedasti kohal muud teinud, kui metsi laastanud ja ehituselaenu välja võtnud. Nii mõnigi on oma ehitusmaterjali saeveskile maha müünud. Ma ei ütle, et kõik asunikud seda teeksid. Kõik ei ole oma kohti edasi andnud, vaid üleandjate arv teeb välja 15% üldisest hulgast.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Siit kõnetoolilt on täna asunikude rühma esindaja öelnud, et nad on maa jagamisega täiesti rahul ja nõuavad ainult üht paragrahvi, seda paragrahvi, mis võimaldaks maaga sahkerdamist suuremal määral, kui see seni võimalik olnud. Asunikude rühm võib rahul olla Maaseaduse teostamisega. Kuid see ei ütle veel ega tõenda seda, et Maaseadust oleks niiviisi teostatud, nagu see oleks pidanud sündima Maaseaduse mõtte päraselt. Nagu selle tõenduseks, et Maaseadust ei ole korrapäraselt teostatud, on Riigikogus asunikude rühm, kes tuntud nime all „koondus“, ja kes nüüd kaitseb parandust, mis võimaldaks edaspidi veel suuremat koondamist, kui see seni võimalik olnud. Maaseaduse teostamise puudus seisab just selles, et ei ole, nagu põhiseadusest oleks järeldada võinud ja Maaseaduse § 17-da järgi oleks tulnud teha, maad antud neile inimestele, kes maapidamisest elavad, vaid maa on läinud mitmesugustel poliitilistel kaalutlemistel, võibolla telgitagustel suhetel, inimestele, kellel ei ole elukutseks maaharimine, isegi mitte kõrvaltööks, vaid kes on kas riigi- või omavalitsuse teenistuses ja kellel on vähem õigust maale, kui neil, kes maast ilma jäänud. Kui maal ringi vaatame, siis leiame igas vallas ja külas inimesi, kes oleksid pidanud maad saama. Need on inimesed, kes põlvnevad põlluharijate perest, inimesed, kelle vanemad ja kes ise olnud kutselised põlluharijad, ja inimesed, kes lootnud Maaseaduse vastuvõtmisega ja maareformi teostamisega maad saada, kuid siiski ilma jäänud. Nii on maast ilma jäänud need inimesed, kes maale asunud ja nüüdki veel seal on, kuigi nad virelema peavad, maa on aga antud härasmeelele, kellel olnud teravamad küünarnukid, ja kes teisi inimesi suutnud välja tõrjuda. Muidugi, need inimesed, kel küünarnukid teravamad on... (R. Kuris, as: Kes neid määras kohtadele, härra Johanson?) Sellest ma kõnelen ka. Need inimesed, kel küünarnukid terava-

mad on, ei ole alati kõlbliselt asunikukohta saamiseks õigustatud olnud. Meie võiksime öelda, et maaga sahkerdamine nüüd alles ei alga, vaid on alanud ja on algusest peale maaga sahkerdatud. (R. Penno, as: Härra Johanson, ärge Teie pidage ennast õiguse apostliks!) Suurem põhjus on see, et Maaseadust hakkasid teostama varsti need inimesed, kes ise hingeliselt Maaseaduse vastu olid, ja on võimaldanud selle tagajärjel nõndanimetatud saagihimulistele maa juurde pääseda mitte selleks, et maad harida ja seda enesele kutsutööks teha, vaid soodsalt silmapilgul, nagu suur edasiandmise protsent näitab, tuludega maad edasi anda. Ja siis tullakse siia ja öeldakse, et mis häda see siis on, kui maa edasi antakse, ja ometi seesama „põllumees“ ei tule ja ei töönda, et sahkerdamine, vahekasuvõtmine ja maakasutamise õiguse edasiandmine teeb maa kallimaks. Selle kätte, kes pärast tõsiselt maa juurde tahab asuda, tuleb see maa palju kallimalt. Missugune kõlbline põhjendus on selleks, et see inimene, kes lõpuks maa juurde tuleb, kui sahkerdajate rida juba läbi, peab maksma maa eest palju kõrgema hinna kui see, kes tõsine maaharija pole olnud ja kes sahkerdamise objektina esimest kasutas. Mis õigus on sahkerdajatel maa peale, kuna seaduse järgi tuleb maa juhtida neile inimestele, kes ise maad harivad. Kui see nii on, siis peab riigile ka jääma tagasiostmise õigus, ja riik peaks ise selle maa edasi andma, kui see maa ära langeb selle inimese käest, kes sinna ei oska asuda, aga mitte nii, et hakatakse vahekasu võtma, kaubitsema ja sahkerdama. Juba sellepärast, et põllumajandus on praegu hädas, ei tule tõsistele maaharijatele suuremaid koormatusi peale panna maahinnaga. Kui siis tullakse põllumeeste või asunikkude rühma esindajate poolt niisuguste väidete, siis näitab see, et see ei ole mingisugune põlluharijate kasude kaitsmine, vaid mingisuguste koondajate, see on tõlgitsetult — sahkerdamise kaitsmine. See on kõigepealt kõige suurem kurbloolus, mis meie asunikkude elus esile tulnud. Inimesed, tõsised inimesed, on maal praegu maata ja nad võibolla peavad — kui nad ei taha maal välja surra, nende väljasuremist on mõnelt poolt isegi soovitatud — linna tulema ja muudele aladele üle minema. Maa juures aga on need inimesed, kes ootavad ainult silmapilku, et teha sellest mingit sahkerdamise objekti. Et see meie põllukultuurile masendavat, alla kiskuvat mõju avaldab, peaks igaühele täiesti selge olema.

Härra Laur, kes seda koondamist kaitses, ütleb, et see ei ole suureulatuslik nähe, et ainult Läänemaal ja Virumaal on

endised mõisnikud asunud maade kokkuostmisele. Pean ütleva, igas maakonnas on see esile tulnud mitte ainult endiste mõisnikkude poolt, vaid suuremal määral nende poolt, kes sõjaoludes veevinnale tõusnud ja kes leiavad, et nad kuidagiviisi neid mõisnikke peaksid kas või väikesemas maasstabis asendama. Need inimesed on põllupidajatele, asunikkudele suuremaks hädaohuks, kui üksikud endised mõisnikud.

Siin on kõneldud ka sellest, et meil maal seisukord kurb. Mõni isegi väga sentimentaalseks ja öeldi, et kuskil Viljandimaal või kuskil mujal on seisukord niikaugel, kui pärast põhjasõda, olevat aga siiski natuke parem, nimelt ses mõttes, et seal kuked ja koerad ei ole veel välja surnud, muud loomad aga olevat lõpnud. Põhja sõja ajast teame, et maal ei olnud ka enam kukelaulu kuulda, nüüd aga on seda veel kuulda. Seisukord on kurb, on halb. (A. Laur, as: On halb!) Muidugi on halb, aga missugused on need põhjused? Härra Laur ütleb, peaks abinõusid otsima, kuidas pääseda sellest raskest seisukorrast, aga lisab sealsamas juurde, et ta ei hakka neid abinõusid siin esitama ja nimetama. (A. Laur, as: Ei ole päevakorras.) Ei ole päevakorras! Sellest on kõneldud eelmisel koosolekul, ja härra Tonkman ütles muu seas, et Vabariigi Valitsus ei astu samme selle kurblooluse kõrvaldamiseks, ja Riigikogu ei sunni seda kurbloolust, mis maal valitseb, lõpetama.

„Missuguseid abinõusid tarvitusele võtta, et maal põllumeeste seisukord paraneks, neid ei hakka ma nimetama“, nii Teie ütlete. (Vahel hüüe.) Teie olete endid iseloomustanud, see oli ju ometi teie ametlik esindaja, kes ütles, et põllumeeste seisukord on raske, mis sellest tingitud, et nende pojad ja tütreid käivad linnas luksuslikult koolis. Võibolla et igas külas on põllupidajail tütreid ja poegi, kes linnas koolis käivad, kuid kas siin on massilise nähtusega tegemist? Kuipalju neid linnaealisi kooliskäijaid siis on! See näitab, et teil nende põhjuste vastu tõsist huvi pole, vaid tullakse ja tehakse üldist üminat. Kes on kutsutud ja kohustatud järele vaatama, kes on selle seisukorra juures süüdi? Teie olete, kui valitsuse erakond, süüdi. Teie ütlete: valitsus võtku abinõud tarvitusele, ja Riigikogu peaks sundima maal valitsevat kurbloolust lõpetama. Missugune Riigikogu? — Seesama Riigikogu, kus teie enamus!

Kui vaatame Põllutöoministeriumi, seal istuvad teie inimesed juba algusest, ja mispärast nad abinõusid tarvitusele ei võta olukorra parandamiseks? Kellele te kaebate ja kellele teete etteheiteid? —

Kui etteheiteid teha, siis teile endile. (R. Penno, as: Ega meie sotsialistide taktika järgi ei käi.) Kas siis meie — opositsioon — peame tulema ja näitama neile, kes valitsuse laua taga, missugune tõeline seisukord on! Kui teie ei suuda seda teha, siis ei ole teil mingisugust kõlblist õigust kedagi süüdistada. Võtke oma müts, oma kaabu ja käige oma teed! Kui teie ei suuda oma ülesandeid täita, siis täidab seda keegi teine. Niikaua, kui teie olete rahva esindaja, niikaua, kui teie olete valitsuses, ja teie minister istub laua taga, niikaua ei tohi teie öelda, et valitsus ei tee midagi. Kurbmäng on maal, olge head, tehke midagi! (V a h e l h ü ü d e d.) Teie rahaminister on seda iseloomustanud. (V a h e l h ü ü e.) Mina hindan inimesi selle järgi, kuidas nad oma lubadusi täidavad. Üks teie minister on muutnud endise ministri otsuse ja hiljem on lubanud seda uuesti täita. (V a h e l h ü ü e.) Kui minister lubadust ei pea, siis on see suur kurbmäng. Neid inimesi, kes oma lubadusi muudavad ja sellest kõrvale hoiavad, niisuguseid inimesi ei saa meie enam arvestada, niisugustele inimestele tuleb teisiti suhtuda. Inimesed peavad oma lubadusi täitma, peavad olema aumehelikud, ja kui nad oma lubadusi ei täida, siis ei ole nende inimeste vastu mingisugust usaldust. Teie ise ei usalda oma inimesi, siis tulete kõnetooli, hakkate nende peale kibedaid etteheiteid tegema ja hakkate meie poolt poolehoidu manguma — seda teie teete. (A. Laur, as: Ei ole mangunud! — Kaitseminister O. Köster: Jooge klaasist, seal!) Teie ei julge oma inimestele näidata, mis vaja teha, ja teie ei tea ja ei oskagi näidata. (J. Fuchs, as: Närvilised inimesed lähevad ikka kõhnaks.) Mina olen 12 aastat parlamendis ja olen näinud, kes kõhnemaks ja kes paksemaks läinud. Ärge arvake, et need rasvakorrad, mis mõnele koonduseasunikule kasvanud, on tervise tunnus. (Kaitseminister O. Köster: Kui meie rasvakorrad räägime, siis ärgem rääkigem meie rasvakorrad, vaid räägime teie meeste rasvakorrad.) Oleme ka teid teistsugusena näinud. (V a h e l h ü ü d e d keskelt. — Kaitseminister O. Köster: Kas Teie kui minister valitsuses alati sõna pidasite, räägime sellest ka. Ärge teiste seljas ratsutage!)

Juhataja: Rkl. Johanson, viimased väited Teie kõnes näivad haavavatena, ja seepärast ma teen Teile märkuse.

L. Johanson (stp): Ma ei ole seda asja kõik nii füüsiliselt mõelnud, (N a e r.) ma olen seda teisiti mõelnud. Ma palun härrasid Riigikogu liikmeid nii aru saa-

da, et mingisugusest füüsilisest rasvusest ma ei ole mõelnud. (N a e r.)

Teie kuulute praegu ise valitsusse, ja kui teie leiate, et maal on häda ja puudus valitsemas, arutage see läbi harilikus korras, selleks on valitsuselaud, selleks on teie nõupidamised. Aga teie midagi selleks ei tee ja tulete ning hakkate rahva ees vabandama, et meie teeksime kõik, aga keegi teine jõud ei lase seda teha. Öelge, kes on see jõud, kes teid takistab.

Ja kuidas teie seisukohtadega lugu, seda näeme siit kõnetoolilt. Härra Laur tuleb ja ütleb, et ta kahtleb viljatollide juures. Ta olnud Põltsamaal, seal olnud põllumeestepäev ning kõneldud viljatollide vastu. Ja härra Laur ütleb, et ta jäänud seal hüüdjä hääleks kõrbes, sest ta oli üksi viljatollide poolt. Siin aga ütleb ta: ma ei ütle, kas ma olen viljatollide poolt või vastu. Öelge, kas võib niiviisi rahvasaadik kõnelda: seal ma olin poolt ja jäin üksi, aga siin Riigikogus ma ei tea, mis ma pean tegema, kas olla poolt või vastu. Üks vanasõna ütleb: Mis külm või soe, see neelatakse alla, mis leige, see sülitatakse välja. Ja võibolla see oligi põhjuseks, miks Teil tuli Põltsamaal hüüdjä hääleks kõrbes jääda. Inimene peab ikka nii talitama, nagu ta arusamine, nagu ta tõekspidamine ette kirjutab, kokkuvõtlikult öeldes, tal peab seisukoht olema. Ei saa öelda, et minu seisukoht on niisugune ja teistsugune. (A. Laur, as: Teie, härra Johanson, selles küsimuses olete ise samasuguses seisukorras.) Meil on eitav seisukoht, seda Teie ju teate, meie oleme viljatollide tõstmise vastu, ja meil teistsugust seisukohta ei ole. (A. Laur, as: Härra Oinas oli monopoli poolt.) Viljamonopol, see on viljamüügi võtmine riigi kätte, on hoopis iseasi, see ei ole sugugi veel tolliküsimus. Tollide asi on teine küsimus. Tollide suhtes on meil seisukoht, ja meie oleme tollide vastu. Teie nähtavasti oma poolt- ja vastuolekuga tulete alles siis, kui olete saanud vastutasu, kui olete saanud kokkuleppe luua, öeldes, vaadake, põllumeeste kogude mehed, kui meie pooldame, mis me siis saame, — nii nagu ikka tehakse. (Kaitseminister O. Köster: Eks Teie eelarve juures summasid jagasite.) Summasid jagasime! Niiviisi, nagu on hiljem talitatud kokkuleppega, mis meil oli, vaadake, see ei ole erakonna poolt, kes tahab veel edaspidi teotseda, küllalt korrektn. Niiviisi kokkulepet rikkuda, nagu teie viimaseil päevil tegite, sellest teeme teie suhtes tarvilikud järeldused! (Kaitseminister O. Köster: Tunnete oma praksisest. — A. Laur, as: Ega meie ei ole valitsuses praegu.) Teie ärge arvake, et valitsus on nüüd see kaitsemüür, mille

taga seisate. Teie käite ju Põltsamaal ka ikka, ja rahvas ütleb teile seal ka ikka midagi. Kui meid valitsuses ei ole, siis ärge arvake, et meid ei tarvitse rehendada. (Th. Pool, tões: Mis kokkuleppest see jutt on?) Sellest on teie esindajatega kõneldud. See ei puutu praegu päevakorda, ja sellepärast ei tarvitse minul seda nimetada. (Keskel: Kui Teie seda nimetate, siis öelge ära, mis kokkulepe see oli.) Kokkulepe oli see, et lubati tööliste haigekassadele 10 miljonit ravila ehitamiseks. Seda lubadust ei ole peetud, kuigi teie minister ütles, et tema on selle poolt, et see summa välja makstaks, kuigi teie minister summa väljamaksmiseks nõusoleku andis, ei ole teie sellest kokkuleppest kinni pidanud. (Vahelhüüe.) Ja see ei ole lubaduse täitmine. See oli vana valitsuse kokkulepe, millest teie esindaja osa võttis. Kui seati töökava kokku, siis võeti see töökavasse nagu harilikult, ja Riigikogu lubas krediidi. Aga uus valitsus talitas nii, nagu ei ole ükski teine talitanud. (Hulgalised vahelhüüded.)

Juhataja: Ma palun Riigikogu liikmeid kõnelejat vahelhüüetega mitte segada. Ühtlasi palun kõnelejat hoiduda päevakorrast kõrvalekaldumisest.

L. Johanson (stp): (R. Penno, as: Tänane kõne on siis seal maetud?) Mitte seal maetud, vaid tõuseb üles. Tänase kõne põhjus on see, et raske on kuulata pealt, kuidas esinetakse mõne inimese poolt ning ollakse kahekeelne, ei avaldata mingisuguseid seisukohti, vaid kurdetakse selle üle, et valitsus midagi ei tee. Teie ei tee ise ega lase ka teisi teha, vaid nõuate suuremaid sahkerdamise võimalusi. Siin on loodud niisugune korruptsiooni õhkkond, ja selle vastu peame välja astuma. Näiteid selle korruptsiooni õhkkonna kohta võin tuua ka teistelt aladelt ja näidata, kui ülekohtuselt talitatakse. See seadus teile auks ei tule, ja ärge arvake, et selle teie suhtes keegi ära unustab. (J. Loosalu, as: Teie käisite meid libedale vedamas.) Teie olete algusest libedal olnud, ja kuhu see tee teid viib, seda sai härra Laur tunda Põltsamaal.

Juhataja: Ma palun veel kord kõnelejat päevakorra juurde jääda.

L. Johanson (stp): Kui Riigikogu tahab selle seaduse vastu võtta, siis peame ta teisele teele juhutama, et saaks parandada neid vigu, mis siin tehtud, et mitte kunstlikult ei hakataks maaelu raskemaks tegema sel teel, et jätkataks maade teistele sahkerdamist, mida seni küllalt meie maareformi teostamise alal

ilmsiks tulnud, ja mille tulemuseks on see, et väga suur osa inimestest, kes oleksid pidanud kui tõsised maaharijad maad saama, pidid ilma jääma maast, ja maad said need, kes seda ainult koondada oskavad, need, kelle esindajaid meie sealt leiame. (Kõneleja näitab käega asunikude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse rühma poole.)

J. Fuks (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Johanson sai väga ägedaks, kui ta puudutas... (B. Eilman, stp: Teiesuguste meestega ei saa teisiti kõnelda.) neid küsimusi, piitsutas võibolla ka iseennast ja oma rühma.

Juhataja: Kõneleja, lubage Teid peatada. Rkl. Eilman, Teie vahelhüüe on ebasünnis, ja ma palun Teid, hoiduda niisugustest vahelhüüetest.

J. Fuks (as): Härra Johanson tähendas, et kõik ei ole nii läinud, kui oleks pidanud Maaseaduse põhjal sündima, ei ole maad antud neile, kes maast elavad, kellel maaharimine elukutseks, ja lisas sellele juurde, et mingisugused poliitilised mõjutused on kaasa aidanud maa saamises ja maaga sahkerdamises.

Lugupeetud Riigikogu liikmed mäletavad, et Maaseadus võeti vastu 1919. aastal, ja maareformi teostati, kui veel ei olnud asunikude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koondust, nii et meie rühma poolt asunikkudele maa andmisel mingisuguseid mõjutusi ei saanud olla. Kui siin etteheiteid tehakse, siis võibolla härrad sotsialistid ise on süüdi selles, milles nad etteheiteid teevad. (L. Johanson, stp: Meie oleme ussi oma põues suureks kasvatanud.) See on päris õige, et teie ütlesite ükskord, kui teie demagoogiat ei tahaks teha, siis peaksite ütleva, et mõisad peaksid jagamata olema ja parunid neid pidama. (L. Johanson, stp: See näitab Teie ausust ja korrektsust, see näitab, missugune inimene Teie olete! Mitte mees aga kohvitanta.)

Juhataja: Rkl. Johanson, ma palun külma verd.

J. Fuks (as): Maaseadust hakati teostama maareformi teostamise määruste kohaselt, ja neisse määrustesse oli võetud, kellele maad antakse ja missuguses järjekorras seda antakse. Valitsus oli hinnanud sõdurite teeneid Eesti vabadusesõjas ja seadnud järjekorra, (L. Johanson'i, stp vahelhüüe.)

Juhataja: Kõneleja, ma peatan Teid. Rkl. Johanson, ma palun siiski veel külma verd, kui võimalik.

J. Fuks (as): ja selle järjekorra järgi toimus Maaseaduse teostamine. Kui seda järjekorda vaatame, siis näeme, et sinna on võetud punktid, mille alusel võivad maad saada vabadusesõjaväelased oma teenete järgi. (M. A d a m s o n, stp: Aga kas nad on saanud?) Kui nad kõik saanud ei ole, siis ei ole see meie erakonna või sealt (kõneleja näitab paremale poole) erakondade süü. Kui maareformi teostama hakati, ei rehkendatud seda, kuipalju meil maad on, kuipalju maatahtjaid, kuipalju peab igale üksikule saama, ja kas maatagavarast jätkub. (P. S c h ü t z'i, stp vahelhüüe.) See „oleks“ on väga halb sõber ja kui „oleksi“ peale kõiki asju ilmas rajada, siis kaugele ei saa. Maad on antud selles järjekorras, nagu omalajal heaks kiideti. Selles järjekorras on maad saanud inimesed, kel teeneid ja kes maa võtnud heas usus, et saavad oma kohti harima. Pärast on aga selgunud, et need lootused ei ole täide läinud, on tulnud perekondlikkudel ja võibolla teistel majanduslikkudel põhjustel maa käest anda. Seejuures aga heidetakse ette, nagu oleks kohtade edasiandmine muutunud mingisuguseks teenistuseobjektiks, ja nagu härra Jõeäär tähendas, et võiks ka praegu arutamiselolevat seadust seepärast nimetada „Maa põliseks sahkerdamiseks andmise seaduseks“. Pean siin ühe juhu meelde tuletama. Kui Kaitseministeeriumi eelarve-komisjoniga käisin 1927. a. arsenalis vaatamas, siis leidsin seal sepatöoline, kes ütles, et tal olevat olnud 30 ha asundusetalu, ja kui talt küsiti, mispärast ta sealt ära tulnud ja koha edasi andnud, siis ütles ta, et ta sepatööga vähema vaevaga teenib rohkem. Kuidas saab sääraseid inimesi sundida kohti pidama, kellel ei ole jõudu kohapidamiseks ega õiget tahet selleks, kellel ei ole oskust ega huvi põllumajanduse vastu. (B. E i l m a n, stp: Seal on teised põhjused, rääkige neist ka.) Teie, härra Eilman, tulge ja rääkige teistest põhjustest, mis Teil teada. (A. Jõeäär, stp vahelhüüe.) Kui Teie, härra Jõeäär, arvate, et riik peaks tagasi võtma kohad, mida inimesed 3—4 aastat või rohkem juba pidanud, siis tuleks saata komisjon kohale, kes hindaks inimese töö ja vaeva ära. See oleks väga raske. Vabal kokkuleppel uue ülevõtiaga toimub see palju kergemini. Meil ei olnud ka varemalt asundusekapitali, milliste summadega riik pidi siis kohti tagasi ostma? On ette tulnud juhtumeid, kus maad on saanud inimesed, näiteks sõjaväelased, kes kunagi ei ole maal elanud, ei ole aimu kohapidamisest, ja need on andnud oma kohad üle, ütlen, need võibolla on väärnähtused. Ka seda võiks väärnähtuseks nimetada, et inimene, kellel on tasuta maaõigus ja kes võiks maa asemele

võtta 100 tuhat senti, ta võtab siiski maa ja annab selle kohe kõrgema hinna eest edasi. See teguviis ei ole minu arvates õige. See inimene, kes sääraselt maa üle võtab, koormatakse võlgadega, ja temale on edaspidine maapidamine raskendatud. Kui vaatame maatajäänud hulki, siis näeme, et suur protsent praegusi maatainimesi on suurte perekondadega, mõnel neist on isegi täiskasvanud perekonnaliikmed — pojad, kes juuriks üles kannustikud ja seega looksid juurde uut põllumajanduslikku kultuuri. Aga kahjuks on Asutava Kogu ja eelmiste Riigikogude ajal need inimesed maasaamise järjekorras tahapoole jäänud, nii et nendeni ei ole maasaamise järjekord ulatunud. 1926. a. sotsiaalkomisjoniga Kavastus käies tuli ilmsiks ka asjaolu, et mõisatöölised esimestel vabariigi algaastatel pole julenud kohti mõisast vastu võtta, ja pärast, kui on tahtnud kohti saada, siis ei olnud enam maad anda. Kui veel vaatame maadega „sahkerdamist“, nagu sotsialistid seda nimetavad, siis pean ütlemä, et mõnes asunduses on üleandmisi õige vähe ette tulnud. Kui võtan selle asunduse, kust ise olen, siis on seal ainult kaks juhtu ette tulnud 50 kohast, üks üleandmine oli perekondlikkudel põhjustel, ja teine koha üleandja oli niisugune isik, kes sõjaväelisenä õigustatud maasaaja oli, kes aga kohta pidada ei saanud, ei tahtnud ja andis selle üle. Väga raske on ette kindlaks teha, kellest saab maaharija, kellest mitte. Kui on käsitöökohad loodud ja neile pretendeerinud käsitöölised, siis on paljud käsitöölised pärast koha saamist ameti maha pannud ja hakanud põlluharijaiks, ja teine, kes põline käsitöoline oleks eluaeg olnud, on jäänud kohast ilma. Asunnikkude ja riigirentnikkude kongressidel on rõhutatud seda, et tuleks võibolla piir panna maakohtade edasiandmisele. Kuid sealsamas on valitsuse esindajad kui ka teised kongressist osavõtjad toonitanud, et mida varem läheb maa õigete pere-meeste kätte, seda parem. Arvan, seda peaksid ka harrad sotsialistid tunnustama. Ja kui tahetakse siia võibolla ühteistkümnendal tunnil parandust tuua, kui see Riigikogu soov oleks, siis ei tuleks sellest alata, et etteheiteid teha, et maa ei olevat õigete tarvitajate kätte läinud, vaid tuleks revideerida maa väljaandmise järjekorda. Siis võiks siit kaasa rääkida ja kaasa mõjutada, et maa tõesti neile läheks, kes seda ise harivad. Eelarve I lugemisel ma juhtisin tähelepanu sellele, et paljud sõdurid, kes tõesti maad hariksid, on ilma jäänud, väike protsent on maad saanud, ja riigi maatagavara on juba lõpukorral. Arvan, õieti oleksid võibolla talitanud Asutav Kogu ja selleaegne valitsus, kui Maaseadust vastu võttes ja

maareformi teostamise määrusi välja andes kõigile ei oleks maad lubanud, vaid osale linnas maju, mõnele laeva, mõnele raha j.n.e. Aga et muud tasu ette ei nähtud, kui maa-andmist, siis sirutasid kõik käed maa järele. Kui üksikud ei suutnud vastu panna, maal end elujõuliselt läbi lüüa, siis ei tuleks etteheiteid teha, kui niisugused kohad üle antakse. Üleandmise aktides ei ole tähendatud, kui palju tasu saadud tehtud töö, nähtud vaeva, varanduse ja hoonete eest. On edasi antud kohti 150, 200 ja 300 tuhande sendi eest. Kui hindame niisuguse koha juures nähtud vaeva, tööd ja hooned, mis peale ehitatud, siis näeme, et inimesed, kes sunnitud kohti edasi andma, ei saa tihti kätte hoonete hinda. (Vahele hüüe pahemalt poolt.) On inimesi igalpool, nii sotside kui ka teistes ridades, kes saavad kasu üht või teist asja müües või üle võttes, kuid selle järgi ei saa hinnata kogu meie asunikude peret, ning see protsent, mis kohti on üle antud 10 aasta jooksul, on niivõrt väike, et sellest suurt numbrit teha ja sahkerdamisest rääkida on alusetu. Kui omal ajal Maaseaduse vastu võeti, oli õige palju kahtlejaid, arvati, et maareform läbi ei löö, et asunikud ei suuda kohtadele asuda. Soovitati mõnelt poolt hoonetele rattad alla teha j.n.e. Kuid maasaajad on asunud tõsiselt maa juurde, asunikkude sitkus, töötahe ja püsivus on näidanud, et nad õigustatud olnud maad saama ja selleks ka edaspidi õigustatud on.

Vaheaeg kl. 19.12 min. — kl. 19.35 min.

R. Penno (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu sõnavõtmine on õieti vajalik selleks, et tagasi tõrjuda mitmesuguseid väärseletusi, mida rkl. Johanson oma väga temperamentlikus kõnes minu kõnest järeldustena tahtis tuua. Nimelt väitis rkl. Johanson, et mina olevat oma kõnes tähendanud, meie olevat kõigi Maaseaduse tulemustega täiesti rahul ja et kõigi väärnähtuste peale silmad kinni pigistame, nii vähemalt võis iga Riigikogu liige tema kõnest järeldada. Mina oma kõne algul juhtisin sellele tähelepanu, et rkl. Jõeääralt ettetoodud asundusetalude üleandmise protsent võrdlemisi vähem on. Seda kiiret tempot arvestades ning neid väheseid kogemusi, mis meil selle reformi teostamisel olid, julgesin siiski tõendada, et see protsent normaalne on, igatahes lõpptulemustes. Kuigi rkl. Jõeäär katsub seletada seda suuremana, see siiski umbes 10% ümber kõigub. Minu arvates ei ületa see loomulikku maavaldajate õiguse edasiandmise protsenti, mis meil üldse kodumaal loomulikult teostub.

Ma täiendaksin oma väiteid seega, et peame silmas pidama seda, et meie ostutalude üleandmine on sisult raskem seetõttu, et meie aastate kestel ei ole suutnud kinnistuselõivu ja kinnistusemaks normaalseks teha, ja selle tagajärjel läheb terve rida vanu ostutalusi käest kätte ilma, et neid üleandmisi kantaks kinnistuseraamatusse. Asundusetalude... (M. L a a r m a n'i, põl vahelhüüe.) See on päranduse teel, aga ka see on loomulik edasiandmise viis. Asundusetalude hulgas on omastele edasiantud talusid, mida paratamata rendilepingu üleandmisega teha tuli. Kergem on rendilepinguga edasi anda, ja selle tagajärjel on protsent kergem, kui neid andmeid võrdleme ostutaludega. Meie rühm on katsunud sellele tähelepanu juhtida, ja ega meie silmi kinni ei ole pigistanud nende väärnähtuste puhul, mis selle reformi juures tekkinud.

Kui nüüd suure paatosega meie rühma süüdistama tullakse, siis pean rühma nimel need süüdistused tagasi tõrjuma. Meie maareformi algamise ja läbiviimise juures ei ole olnud. Loomulikult ei ole siin pahas tahtes talitatud. Iga tegija eksib. Meie ei saa aga kaassüüdlased olla.

Edasi pidas vajalikuks rkl. härra Johanson väga halvaks panevalt meie rühma kohta temale iseloomuliku temperamendi kohaselt sõna võtta ja seega meie rühmale oma hindamist anda. Mina ei tarvitse muidugi sama temperamendiga ega samasuguse viisiga vastata.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu arvates säärase talituseviisi, nagu lugupeetud rkl. härra Johanson väljendas teise rühma kohta, ei kergenda meie tööd.

Kui meie samuti tahaksime hakata otsima vigu ja puudusi, mida oleks võimalik küllaliselt leida, siis ei viiks see asja karvavõrki edasi. Nii halval arvamisel, kui lugupeetud rkl. härra Johanson võib ühest või teisest rühmast olla, on tema asi, ja minu arvates selles toonis küll kaugele ei jõua.

Lugupeetud rkl. Johanson pidas tarvilikuks... (L. Johanson, stp: Ega säärase talituseviisiga ka kaugele ei saa.) Kindlasti ei saa säärase tooni ja taktikaga edasi. Minu arvates ei saa pidada neid väiteid, mida rkl. Johanson pidas tarvilikuks ette tuua, aumehelikuks. Ka nende kohta võime oma hindamisi tuua.

Üht fakti on rkl. Johanson pidanud tarvilikuks konstateerida, mil puhul ei saa ma sõna võtmata jätta ja arvan, et lugupeetud juhataja ei keela seda küsimust selgitamast, sest eelmisel kõnelejal oli see võimalus. Ma tahan selgitada seda küsimust, et meie rühma kuuluv Majanduseminister ei olevat välja maksnud mingisugust 10-miljonilist summat, mille kohta

rühmade vahel olevat kokku lepitud... (L. Johanson, stp: Ei, Riigikogu poolt oli lubatud.) Teie rääkisite rühmadevahelisest kokkuleppest, ja et seda summat ei ole välja makstud.

Ma pean avalikult konstateerima, et meie neid läbirääkimisi ei ole pidanud lugupeetud härra Rei valitsuse ajal, ja ma küsin, kas rühmade vahel on valitsuse moodustamisel sellest kõneldud, ning pean veel konstateerima, et meie rühm ei tea, et niisuguseid asju on. Kui tahetakse rühmi vastutavaks teha selles, mis ühe või teise valitsuse ajal otsustatud, siis ei saa meie nende küsimuste eest tagantjärele vastutust kanda. Selle summa maksmise või mittemaksmise loost, millest lugupeetud rkl. Johanson kõneles, ei tarvitse mul siin peensusteni kõnelema hakata, aga ütlen, et Majanduseminister on selle summa väljamaksmiseks oma nõusoleku andnud, ja kui hakatakse sellest kõnelema, siis ei saa ometi rääkida sellest, et lubadusi ei peeta — niiviisi talitada minu arvates ei tohi inimeste ega rühma auga, ja kui Teie arvate, et Teie olete ainuke moraaliõpetaja, siis lubage ka mulle öelda, kuigi ma teist noorem olen, et meie niisugust teed ei taha käia.

L. Johanson (stp): Väga ilus! Härra Penno käib ilusti selle tee lõpuni ja kui lõpuni jõuab, siis ütleb: niisugust teed käia ei taha. Missugune see tee siis õieti oli, mis Teie käisite? Kõigepealt katkusite Teie uuesti näidata, et Maaseadust on teostatud nii, nagu see pea- või üldjoontes pidi sündima. Siin on aga mõne Teie rühma liikme poolt näidatud, et on suuri vigu olnud. (R. Penno, as: Tunustame!) Teie tunnustate ka, aga teie tahate neid vigu Maaseaduse arvele panna, aga tööpoolest on need Maaseaduse teostajate poolt tehtud vead. Ja sealjuures olete teie olnud need teostajad. (J. Loosalu, as: Ega meie teostajad ei ole.) Hiljem on Riigikogu parandanud muutmisseadustega neid vigu, on ära määranud mõisatööliste õigused, kuidas neile tuleb maad anda mööda minnes vallanõukogust. See on kõik jäänud teostamata ja hilisemal teostamisel on tehtud jämedamaid vigu. Alguses ei olnud need vead nii suured, hiljem on need vead rohkem silmapaistvamad. Õieti mitte vead, vaid see on ülekohus. Aga see on ajalugu, ja meie võime seda ainult niipalju meelde tuletda, kuipalju tarvis on, et edaspidi neid vigu ja eksimusi ära hoida. Siin on tegemist konkreetse juhtumisega. Kui öeldakse, et Maaseaduse puudusi tuleb ära hoida, siis on see teile vastuvõtmatu. See iseloomustab ja näitab teie seisukohti väga selgesti.

Mis puutub sellesse, et ei olevat ilmiski mingisuguseid kokkuleppeid olnud, siis iga valitsuse moodustamise eel on teatud töökava koostamine, ja selles töökavas teie leiate muu seas ka selle, (J. Loosalu, as: Viimased aastad ainult.) millest ma siin kõnelen. (R. Penno, as: Summadest ei ole midagi.) Summad määras Riigikogu. Eelarvesse on võetud summa selle töökava teostamiseks. Ja kui teie arvate ja tulete tõendama, et nüüd alles olete sellest kuulnud... (R. Penno, as: Ei ole, ma ütlesin varem.) Lugu ei seisa ka selles. Meie teame, et salgajaid leiame väga palju, leiame ka ajalooost. Kristuse kannatamisloost teame, kuidas Peetrus, kes Kristusele võrdlemisi lähedal oli, kuidas seesama Peetrus olude sunnil talitas; enne kui kukk kolm korda laulda jõudis, oli Peetrus sunnitud mitu korda oma õpetajat salgama. (Kaitseminister O. Köster: Kas Teie on kukk mõnikord laulnud.) Niisugune oludesund, see on vana nähtus. Tahan seega öelda, et niisugust oludesundi on juba varemalt hinnatud, ja seda näeme ka siin, ning seepärast ongi teile salgamine andeksantav, hästimõistetav ja arusaadav. Aga siiski minu arvates sügava rinnapõhitooniga ei tohiks teie salgama tulla, vaid peaksite Peetrust võtma eeskujuna ja peaksite samuti talitama, nagu Peetruski, see oleks õiglasem. Peaksite vaikselt kõrvale minema, järele mõtlema, kas oli see ilus, kas seega asjad korras, — aga teil vist on Eesti jonn, niioelda, teil on sitkust, vints-kust, ma ei tea, kuidas siin tuleks väljendada. Aga kokkulepet olete teie rikkunud. Eelarves on haigekassade liidu summa vastu võetud. Palju kordi kõneldi endivahel, ja teate, et see kokkulepe meie vahel oli. Mõned ju salgavad veel lähemaidki asju. Aga see ei ole see sisu, millest kõnelen. Sisu oli see, et ministrid ei oleks tohtinud seda summat välja maksmata jätta. Need inimesed astusid üle oma võimust ja jätsid täitmata vastavad resolutsioonid, seda esiteks. Teiseks, andsid lubadused, et nad uuesti asja joonde seavad ja nii talitavad, nagu see korraliku talitamise juures sündima peaks. Seda ei tehtud. Vaadake, see on asja tuum. Kui niisugune fakt silme ees, lähemalt räägime kunagi siis, kui rohkem aega, ja kui see küsimus lähemalt päevakorras, — kus lubatud ja ei ole täidetud, siis kõik see jutt, nagu ei oleks kokkulepet, see ei ole oluline, see langeb ära. Teie võiksite ju minule moraali lugeda, mul ei ole selle vastu midagi, kuulen heameelega ja katsun välja võtta, mis vast minule kohane, aga nüüd jääb asi ikkagi nii, et ei ole sääraselt talitatud, nagu oleks pidanud talitama, ja on toimitud nii, nagu

ei oleks võidud oodata. (R. Penno, as: Nüüd me saame Teiega rääkida, aga Teie toon esiteks?)

Aruandja J. Saar (lõpusõna): Ausatud Riigikogu liikmed! Härra rkl. Tonkman oma kõnes toonitas, et käesolev seaduseelnõu tuleks tagasi anda maakomisjoni. Vastavat ettepanekut ta veel teinud ei ole, aga siiski pean ütlema, kui see ettepanek tuleks, siis venitaks see ainult käesoleva seaduse maksamahakkamist. Oleks ka kahtlane, kas maakomisjoni tagasiandmise tagajärjel see seaduseelnõu paremaks osutub. Kõigist neist parandustest, milliseid härra Tonkman soovitas, on komisjonis juttu olnud, ja kui neid tahetakse ette tuua, siis võib küll seda teha II lugemisel, aga komisjoni nimel ei saa ma nendega ühineda. Teen maakomisjoni nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr. 2 — maakomisjoni ettepanek.

Maakomisjoni aruandja J. Saar: Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr. 2 on esitatud Riigikogule 6. augustil 1929. Selle seaduseelnõu järgi oleksid tulnud muutmisele §§ 2, 4, 8, 9 ja 21. Praegu I lugemisel vastuvõetud Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus lahendab peaaegu kõik needsamad küsimused, mis käesolevas seaduseelnõus ette nähtud. Seepärast esitab Riigikogu maakomisjon käesoleva seaduseelnõu Riigikogule arutamiseks. Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu arutamisel ära võtta.

Ettepanek võetakse vastu.

Koosolekut hakkab juhutama teine abiesimees R. Penno.

10. Lõhkeainete, kaltsium-karbiidi, atsetüleeni, laskeriistade ja tongide seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Laur: Üldkomisjon ühines valitsuse poolt esitatud eelnõus toodud motiividega, kuid tegi sealjuures hulga keelelisi ja redaktsioonilisi parandusi, kuid ka mitmed sisulised muudatused. Ma nimetaksin ainult mõned üksikud neist. Kõigepealt muudeti pealkirja, sest arvati, et seadus käsitleb peamiselt lõhkeaineid ning seepärast

pandi esimesele kohale sõna „lõhkeained“. Vastavalt sellele muudeti ka peatükkide järjekord.

§ 2. täiendas üldkomisjon teise lõikega, mis lahendab küsimuse, kuidas tuleb loaandmise puhul talitada, kui lõhkeainete koosseis ja omadused tundmatud.

§ 4-das nõudis valitsuse eelnõu, et tööde tegelik juhataja peaks olema eriharidusega. Kuid arvesse võttes meie olusid, kus kitsikus inimeste ja tööviimluste alal, arvati, et otstarbekohane oleks kvalifikatsioon ära jätta ja tegeliku juhataja määramine olenevaks teha Majanduseministri äranägemisest.

§ 10 fikseerib täpse sanktsiooni sääraste üleastumiste kohta, kui avaldatakse tööstustehnilisi saladusi, mis vabrikute tööstuslikuks saladuseks.

§ 35-da juures leidis üldkomisjon, et üksikasjalik loetlemine valitsuse eelnõus õnnetuste ärahoidmiseks vabrikutes ei ole küllalt täielik, ja seepärast arvas otstarbekohaseks sellele paragrahvile üldisema redaktsiooni anda, mille alla võiks igasuguste õnnetuste eest ärahoidmisi paigutada.

Tõsisem muudatus sündis § 46. juures ja nimelt see, et Vabariigi Valitsusel ei ole üksi õigus anda määrusi laskeriistade kandmise kohta, vaid on õigus ka maksustada laskeriistadega ja laskemoonaga kauplejaid ja laskeriistade kandjaid. Et aga meie põhiseadus näeb ette seda, et maksude suurus peab lähemalt määratud olema, siis seepärast, arvestades niisugust põhiseaduse nõuet, fikseeris komisjon ka maksude ülemmäära. Siinjuures olgu ka veel tähendatud, et maksude määramise juures tuleb laskeriistade kandmise lubasid liigitada. Niisugused laskeriistad, mis määratud enesekaitseks, tulevad minimaalselt maksustada, ja laskeriistad, mis ei ole soovitatavad kandmiseks, tulevad maksimaalselt maksustada. Samuti ka kaupluste maksustamist tuleb liigitada: suurmüük tuleb kõrgemini, väikemüük madalamini maksustada. Need oleksid üldjoontes suuremad muudatused. Mina kõiki ette ei toonud, vaid juhtisin ainult tähtsamatele tähelepanu.

Teen üldkomisjoni nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

11. Petseri maakonnast ehitus- ja küttepude väljaveo keelu seaduse maksvuse kaotamise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja J. Teetsov: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Omal ajal, see oli 1925. aastal, pandi sea-

dusega maksuma Petseri maakonnas väljaveo keeld ehituse- ja küttepuude alal. Leiti, et Petseri maakonnas on võrdlemisi vähe metsa ja et metsa väljavedu tuleks piirata keeluseadusega. Hiljem on aga tegelik elu kohapeal näidanud, et see keeld ei ole soovitavaid tagajärgi andnud ja on isegi kahjulik olnud. On esile kerkinud mitmesugused pahed metsede korraliku majapidamise ja realiseerimise alal, mis tingivad selle keelu kaotamise. Selleks on Vabariigi Valitsuse poolt käesolev seaduseelnõu esitatud, et see varem vastuvõetud keeld kaotataks. Põhjused selle keeluseaduse kaotamiseks on järgmised. Petserimaal metsad asuvad suurelt osalt maa kagupoolses osas, aga see osa Petserimaast, mis rohkem Petseri ümbruses, on küll metsavaene, aga Petseri linna elanikud ja selle ümbruse maaelanikud ei muretse metsamaterjali ega küttepuid Petserimaa kagupoolses osast, sest selle vedu läheks sealt liiga kalliks, kuna aga lähedalolevast Võru maakonnast metsa muretsemine palju odavam. Seepärast varustavad nad endid Orava ja Vastselina metskonna metsadest. Kagupoolses Petserimaa osas, kus peaaesjalikult suuremad metsad maakonnas, kujunes selle keelu tagajärjel ehituse- ja küttepuude realiseerimine täiesti ebanormaalseks. Kohalikud metsatöösturid ei ole huvitatud selle ümbertöötamisest, sest ei ole turgu, ja isegi riigimetsa langid jäävad müümata. Võistlusepakumistel on hädavaevalt kuni 2% lankidele juurde pakutud, ja praegu on suudetud müüa kõigest 1/3 lanke. Selle tagajärjel jäävad riigimetsad ümber töötamata. Kohapeal võetakse eraomanikkude poolt väärtuslikumad puud, nagu mustlepad, samuti ka paremad propsipuudest, maha ja tehakse lihtsalt küttepuudeks. Kõik see näitab, et meil seal keelu tagajärjel metsamajandus otstarbekohaselt ja õiglaselt korraldatud ei ole ning ei vasta rahvamajanduse nõuetele. Need asjaolud tingivad, et Petseri maakonnast ehituse- ja küttepuude väljaveo keeluseadus kaotataks. Vastav keeluseaduse kaotamise eelnõu on esitatudki Vabariigi Valitsuse poolt. Maakomisjon on selle seaduseelnõu läbi vaadanud ja ühinenud üksmeelselt Vabariigi Valitsuse motiividega. Maakomisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Voiman (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Ei saa pidada loomulikku seda olukorda, kui metsa väljaveokeeld ühe maakonna piiridest maksuma pandud. Kui 1925. a. säärane keeld Petserimaa suhtes maksuma pandi, siis olid selleks teatavad põhjused, ja need põhjused seisid selles, et Petserimaal on Maaseadust hiljem teos-

tatud kui mujal, ja seetõttu, et Maaseaduse laiendamine Petserimaa peale hiljem maksuma hakkas, suutsid Petserimaa suurmaapidajad enamal jaol juhtudel oma maid ise likvideerida, müüdi lihtsalt maha, seejuures loomulikult ka mets, mille tõttu praegu Petserimaal riigimetsa vähe. Kogusummas on Petserimaal metsa üle 24 tuhande ha. Sellest lõviosa eraomanikkude oma, ümmarguselt 20 tuhat ha, kuna ülejäänud 4.000 ha ainult riigile kuulus. Kuna olukord oli säärane, et erametsa omanikud hakkasid metsa realiseerima, lihtsalt laastama, siis pidi võetama tarvitusele surveabinõusid, et säärased ebanormaalse metsalaastamisele piiri panna. Sellest on tingitud 1925. a. vastava seaduse vastuvõtmine. See on hädaabinõu. Kui valitsus on asunud teistsuguse seisukohale, et keeluseadus tuleb kaotada, siis valitsusel on selleks ka oma tõsised põhjused. Selle vastu vaielda ei saa. Teame, et Petserimaal üldse on isesugune olukord kui mujal maakondades. Mina juhiksin tähelepanu sellele, et kui keeluseadus kaotatakse, kas siis tõsiselt metsade laastamise hädaoht uuesti ei kerki üles, nagu see 1925. a. ja enne seda nähtavale tulnud. See on tõsine põhjus, ja kui selle keelu tagajärjel erametsa omanikud oma 20.000 ha metsa maha müüvad, siis Petserimaale ei jää enam metsa järele. Sellele tuleb praegusitatud seaduse vastuvõtmisel tõsist tähelepanu pöörata.

Teiseks tahtsin tähelepanu juhtida veel sellele, et meil on praegu maksev Vene metsaseadus. See veneaegne metsaseadus on puudulik nii paljudes osades ja eriti meie oludes. Oleks olema hädatarvilik, et meil oma metsaseadus ükskord ka vastu võetaks, aga kahjuks on see asi väga veninud. Praegumaksvate seaduste järgi on metsade peavalitsusel olemas teatud kontroll ka erametsade kohta, nimelt nende metsasalkade kohta, mille suurus ulatub üle 10 ha. Kuipalju on säärased eramaaomanikke, kellel üle 10 ha metsa, eriti veel Petserimaal? Ametlikke andmeid selle kohta ei ole ka Põllutöoministeeriumil. Tegelikku elu vaadeldes võib aga julgesti öelda, et suurem osa on alla 10 ha, ja nende kohta ei ole ka Põllutöoministeeriumil kontrolliõigust, ning eramaa omanikud võivad sellega teha, mis tahavad. Selge on, et riik ei saaks täielikku kontrolli maksuma panna ja ette kirjutada, kuipalju võib maaomanik oma metsast ära raiduda või alles jätta. Säärast kontrolli ei ole ka tarvis. Aga kui erametsa omanik oma metsa laastamisele asub, siis peaks riigil õigus olema sõna kaasa öelda, ja selleks oleks tarvis kiiresti metsaseadus välja töötada ja vastu võtta. 12-ne aasta jooksul oleksime võinud väga hästi välja töö-

tada oma metsaseaduse ja selle maksma panna. Kahjuks seda tehtud ei ole.

Neile kahele asjaolule tahtsin tähelepanu juhtida käesoleva küsimuse arutamisel.

V. Smirnov (vn): Многоуважаемые господа депутаты! Государственное Собрание второго созыва приняло закон о невывозе из Печерского края строевого леса и дров на топливо. На необходимость издания упомянутого закона в свое время указывали русские депутаты Щербаков и Григорьев. Ими были приведены данные в достаточной степени обосновывающие необходимость этого мероприятия. И оно было для края полезно и необходимо. — С тех пор в лесном хозяйстве Печерского края не произошло ничего такого, что говорило бы в пользу отмены закона, запрещающего вывоз леса и дров. Как раз наоборот — этот закон и теперь крайне необходим, и вот почему.

Если мы посмотрим на карту Печерского края, то увидим, что по карте там действительно имеется много леса, и по данным лесного управления там имеется до 28.000 гектаров леса, но нужно знать Печерский край, чтобы сказать что там леса почти нет, так как площадь, покрытая небольшим кустарником действительно громадна, а площадей со строительным лесом совсем мало.

Есть казенные леса лишь на юге уезда и на западе, а в северной и восточной части уезда лесов не найдем, но, если смотреть по карте, то есть. — В части уезда, где живете Вы, г. Хольберг, только и есть леса. (J. Holberg, rõl: У Орава есть.) У Орава — там казенная дача, но о них я не говорю, вырубка в них защищена законом, и там нет боязни, что лес будет уничтожен. Я говорю о тех 24.000 гектарах, которые находятся во владении частных лиц, и которые могут быть уничтожены. — Если же посмотреть по карте на ту область, где теперь находится полигон и где были 10 лет тому назад громадные площади леса, там теперь стоят только пни.

Разделение на хутора не мало способствовало вырубке леса. Землю разделили участками, а лес пнями, и каждый владелец земли требует, чтобы с его участка был вывезен лес, который ему не принадлежит, и в результате получилось, что такие, например волости, как

Верхоустинская и часть Печерской, которые были покрыты лесом, теперь совершенно пусты от него.

То же самое явление происходит и в других волостях — Кулейская, Сенская и Изборская волости совсем без леса. (J. Holberg, rõl: В Изборске почти казенные леса.) Казенные дачи здесь ничтожны.

Если принять во внимание количество леса в уезде и количество населения, то материал на отопление, получаемый в казенных дачах при их плановой вырубке, — только капля в море. Если там леса вырубается 35 гектаров в год, а количество населения 10.538, то представьте себе, сколько получает население дров для отопления, — только полсажени, а разве полсажени на отопление хватит?

Естественно, что только охрана леса дает возможность получить материал для построек и для топлива, в дополнение к получаемому из казенных дач, от владельцев частных лесов. Если же частные леса будут вырублены, то через 5—10 лет в Печерском крае не будет хватать топлива. Поэтому мы, русские депутаты, просим, чтобы закон о невывозе из Печерского края строевого леса и дров не был отменен, а оставался в силе.

A. Usai (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Petserimaa ehituse- ja küttepuude väljaveokeelul on kaks momenti. Esimene moment puudutab keeldu riigimetsade suhtes ja teine — erametsade suhtes. Mis puutub keeldu riigimetsade suhtes, siis võiks selle lõpetada: erilist kahju see ei tekitaks riigi metsamajapidamisele, sest riigimetsades sünnib majapidamine kindla plaani järgi, ja rohkem metsa maha ei raiuta, kui kavas ette nähtud. Kuid nagu teada, on Petserimaal peale riigimetsa veel palju erametsa, umbes 20 tuhat ha. Olgugi, et see mets on võrdlemisi väheväärtuslik, kuid siiski arvestades tihedat elanikkude arvu Petserimaal, on see ainuke suurem metsadereeserv, kust rahvas oma tarvidusi põletispuis, samuti ka ehitusematerjaliks rahuldada võib. Arvestades seda, mida eelkõnelejad toonitasid, et praegu käimas maade kruntimine, ja et rahval suur rahu puudus, võib karta, et erametsade omanikud kiires korras hakkavad likvideerima oma metsaalasid ja neid hävitavad üldhuvide seisukohast lubamatul viisil. Ei ole mingisugust tagatist, et erametsade hävitamine päevakorraale ei tuleks, eriti

arvesse võttes asjaolu, et kindel erametsade kaitseseadus puudub. Ainult kuni 10 ha metsatükid kuuluvad kaitsele, kuid niisuguseid metsatükke on võrdlemisi vähe; on väikesed maa-alad metsaga kaetud, mis eraomanikkudele kuuluvad.

Mis puutub asjaolusse, et riigimetsi otstarbekohaselt ei kasutata, siis näib mulle, et see väide pole küllalt põhjendatud. Praegumaksev keeluseadus, mis 1925. a. vastu võeti, lubab riigile välja vedada ehitusematerjali, samuti vineerimaterjali ja tikutoöstuses tarvisminevaid haavapuid. Samuti võivad naabervallad Petserimaalt välja vedada kütte- ja ehitusematerjali, kui nad vallavalitsustelt vastavad tunnistused saavad. Nii et see keeluseadus ei ole kaugeltki nii kategooriline, et ta ei võimaldaks praegusel momendil riigi metsaasjandusele areneda produktiivselt. Kuid ma kordan, metsa väljaveo keelu seaduse hävitamine Petserimaal tooks kaasa kõigepealt erametsade hävitamise. Siin aga peaks riik sellest huvitatud olema, et see nähtus ei teostuks. Kui valitsus oleks esitanud selle keeluseaduse likvideerimisega ka vastava seaduseelnõu, mis võtaks erametsade kaitse enda alla, siis muidugi võiksime kerge südamega hääletada selle kitsenduse kaotamise poolt. Kes on huvitatud selle keeluseaduse likvideerimisest, need on muidugi erametsaomanikud, kes tahaksid kiiremas korras ja kasulikumalt likvideerida oma metsaalad. See on päevaselge. Kuid valdav rahvaenamus ei ole sellest huvitatud, nii et siin on ühelt poolt väikesearvuliste metsaomanikkude omakasu tendents ja teiselt poolt laiemate rahvahulkade huvid. Laiemate rahvahulkade huvide seisukohalt on enneaegne keeluseaduse kaotamine; tuleks niikaua oodata, kui maksma pannakse erametsade kaitseseadus. Petserimaal on head ehitusemetsa väga vähe, ning sealt saab piiratud arvul ehitusematerjali. Meil on aga suur vajadus ehitusematerjalis, sest Petserimaal on 75% koole, mis asuvad küllaonnides. ja on tarvidus lähemal ajal ajakohased koolimajad ehitada. Selleks on ehitusematerjali tarvis. Kui meie aga erametsad Petserimaal hävitame, siis tuleks metsa väljaspoolt sisse vedada. ja see oleks täiesti ebaproduktiivne ja ebaloomulik. Kõigil neil põhjustel arvan, et käesolev seaduseelnõu tuleb tagasi lükata.

J. Holberg (põl): Tahaksin ettetöötud väidete kohta mõned märkused teha, mis asja teises valguses lasevad paista.

Siin püüti toonitada, nagu oleks seadus maksma pandud sellepärast, et Petserimaal suur metsapuudus valitseb, ja et seadust on vaja metsakaitseks. Siin aga oli poliitiline motiiv.

Nimelt lubas omalajal endine rkl. Grigorjev Petserimaa metsad ära jaotada, käies valdades ringi ja öeldes, metsa teil ei ole, mina muretsen teile metsa. Sellest metsamuretsemisest aga ei tulnud midagi välja, muudkui tuli siia ja ütles, et kõik metsad võõrandatakse eraomanikkudelt ja jagatakse välja. Valitsus ütles, et see läheb kahjulikuks, meie ei jõua valvata üksikuid tükke, ning seega läheb mets läbi. Siis ütles härra Grigorjev, hea küll, teie ei lasknud metsa võtta, aga mina teen nüüd nii, et teie ei saa ka metsa kasutada ja ei saa tulu temast. (O. Gustavson, stp: Kange mees! Сильнее кошки зверя нет. — Naer.) Igatahes väljaveo sulgemisega hind lüüakse nii alla, et omanikul ei ole metsaomandamisest suurt kasu. Siin tuli jällegi protesteerida. Riigivõim ütles: Mul on suured puutumata metsad, aga teie panete kinni need ka meie asutuste jaoks. Kas riik peab siis välismaalt minema tooma? Siis tehti nii, et riigi- ja omavalitsuste asutused võivad metsa saada, ning lubati ka mööbli- ja vineeripuid välja vedada.

Mis sündis aga siis? Siis tehti nii, et otsiti kuskilt omavalitsuse ehituste juurest podrjatshik, kes tõi tunnistuse, et ta ehitab mingisugust kasarmut, mille tõttu ta võis puid niipalju välja vedada, kui soovis. Järelikult kujunes lugu nii, et säärased ehitajad olid ainuostjad, neil oli monopol. See seadus kujunes niisuguseks, et mingisugust metsakaitsemise eesmärki sel ei olnud, vaid oli sootu teine eesmärk. Ülepea on neid valdu kaks, kus metsa vähem, s. o. Kulje ja Senno. Teistes on igal pool suured riigimetsa-lahmakad. (Vahelhüded.) Pean tähendama, et paljudel rahvasaadikutel ettekujutus ei ole, kuidas meil metsamajandus välja kujunenud. Talude kruntimine on hulga metsa hävitanud, sest mets, mis kuulub külale, on peremeeste vahel jaotatud. Need võtavad kõik paremad kohad maha, isegi võsastikud, jääb järele ainult kannustik. See on kõige raskem asi, mida vaja Petserimaal korraldada. Mis puutub suurtesse metsavõõrandamistesse, siis võõrandati ja anti Lätile üle 4.000 tiinu. 2.000—3.000 tiinu oli suurmaapidajate käes, sest suurmaapidajad olid suuremalt jaolt metsata, neil oli ainult kõlblik põllumaa ja heinamaa. 20.000 tiinu on väikeperemeeste metsa, ühel rohkem, teisel vähem. Suurem osa talusid on krunti aetud, ja need on oma maa pealt metsa maha raseerinud, kus ainult kannustik järele jäänud.

Öeldakse, et väga palju metsa läheb küttepudeks, ning kardetakse, et küttepuid lähevad kalliks ja ei saa puudega kütta. Meie teame, et kõige suurem küttepuid tarvitaja on riigi raudteedevalitsus.

Ta saab odava veo tõttu küttepuid eest kõige kõrgemat hinda maksta, ja teised asutused, kes küttepuid ostavad, peavad raudteevalitsuse hinda arvestama. Nii et raudtee teeb tegelikult hinna. Kui võtame Petserimaa puude hinna ja võrdleme teiste maaosade hinnaga, siis on see puuhind nii odav, et ei või keegi rääkida metsamaterjali puudusest. Peab aga teadma, et suur Orava mets on 5 versta kaugusel Petserist, ja kui lõuna poolt ei saa metsa, siis Orava metsast võib tervet Petseri linna varustada.

Asi seisab selles, et kallist eksportmaterjali lõigatakse küttepuideks, mis toob rahvamajandusele kahju

Seaduseelnõu võetakse vastu lugemisel.

12. Sotsiaalkomisjoni esitis rahvusvahelistel töökonverentsidel vastuvõetud konventsioonide eelnõude ja rekomendatsioonide teadmisekvõtmise kohta.

Sotsiaalkomisjoni aruandja K. Tam m: Konventsioonide ja rekomendatsioonide kohta, mis täna päevakorras, oleks minul järgmist öelda. 14. jaanuaril 1930 tegi Hariduse- ja sotsiaalminister Vabariigi Valitsusele ettepaneku, esitada esitises nimetatud rekomendatsioonid ja konventsioonid Riigikogule teadmiseks, missugune ettepanek Vabariigi Valitsuse poolt 5. veebruaril s. a. otsustati kinnitada.

Sotsiaalkomisjon, tähele pannes, et nii Vabariigi Valitsuse esitis, kui ka sellele esitisele vastav Riigikogu otsus oleks kokkõlas nii Versailles rahulepinguga — art. 405 — kui ka riikide poolt tunnustatud praksisega konventsioonide ja rekomendatsioonide alal, otsustas panna ette Riigikogule käesoleva esitise.

Sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev esitis vastu võtta.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus on oma ülesande väga kergeks teinud. Ta esitab Riigikogule nende konventsioonide nimekirja teadmiseks, mis töökonverentsidel vastu võetud, ja arvab, et seega on kõik siis korras, tema on oma töö teinud ja rohkem temal vististi kohustusi ei töökonverentsi vastu, kui neid kohustusi järeldada Versailles rahulepingust, ei meie rahva vastu ei ole. Sisult ei ole aga lugu nii lihtne. Vabariigi Valitsus peaks asuma tarvilikkude seaduseelnõude väljatöötamisele, mis ellu viiakse. Rahvusvahelistel töökonverentsidel vastuvõetud konventsioonid tulevad ellu viia, samuti vastavad seadused. Ei ole kuulda, et nende seaduste väljatöötamisele oleks asutud, pole neid

ka Riigikogule esitatud. Mina ei leia neid isegi valitsuse töökavast. Vaatame, missugused need konventsioonid on, mida meil soovitakse teadmiseks võtta ja unustada.

Esimene neist käib põllutöölise haigusekindlustuse kohta. Meie põllutöölise kohta ei ole praegu ei õiget töökaitse seadust, ei mingisugust kindlustamisseadust maksmas, — neile on ainult võimalus antud vigastuste korral kohtu kaudu esitada nõudmine tööandja vastu, ja see on kõik. Kui meie aga teistele riikidele pilgu heidame, siis leiame, et väga paljudes riikides, eeskätt just neis riikides, kus põllumajandus areneb, on haigusekindlustus, millest siin jutt, laiendatud just põllutöölisele. Nagu sealne praktika näitab, on sellest tulu mitte ainult tööliste, vaid ka peremeestele, tööandjatele, kes vabanevad haiguse puhul neist kohustustest, mida uus seadus ette ei näe, mis aga siiski olemas, sest ei saa haiget inimest jalapealt välja ajada. Meil aga, ilma et selleks tõiseid põhjusi ette oleks toodud, ei ole põllutöölise kohta haigusekindlustust laiendatud, kuigi neid püüdeid Riigikogus olnud, kuigi vastav seaduseelnõu siin komisjonides arutamisel olnud, on see Riigikogu üldkoosolekul siiski jäänud teostamata. Kaua see nii edasi kesta ei tohiks. Valitsus peaks asuma haigusekindlustuse laiendamisele muu seas põllutöölise kohta. Vaatleme teisi konventsioone. Need käsitlevad miinimumpalkade kindlaksmääramist ja selle meetodeid.

Kui vaatame teiste riikide seaduseandlust, siis leiame, et väga paljudes on maksuma pandud minimaalpalgad, kas vähemas või laiemas ulatuses tööliste ja teenijate kohta. Meie leiame seda Austrias, Inglismaal teatud tööliikide kohta. Austrias on sellel alal seaduseandlus, Prantsusemaal, Norras, Tšehhoslovakkias, Põhja-Ameerika Ühendriikides, Kaanadas j.n.e. Ikka ja ikka rohkem tiheneb see võrk. Meie oludes oleks seaduseandlikul teel minimaalpalkade kindlaksmääramine mitte ainult mõeldav, vaid ka tarvilik juba seepärast, et meil ei ole teisi meetodeid palkade parandamiseks võimalik käsitada, ei ole võimalik käsitada seepärast, et esiteks ülevõim on praegu vabrikantidel, ja teiseks ei ole tööliste organisatsioonid niivõrt tugevad, et nad võiksid läbi suruda oma ühisjõu abil kollektiivlepingud, milles kindlaks määratakse palkade alammäärad, palkade normid ja ka muud töötingimused. Kui meie vaatame meie statistika kuukirja, siis näeme, et võrreldes teiste riikidega on meie tööliste palgad ühed kõige väikesematest, kõige madalamatest. Arvatavasti peaks see olema Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi seisukoht, et osas

tööstuseettevõtetes on muutunud tööliste palgad otse kuritahtlikult madalaks. Nende ettevõtete kohta tuleks tarvitada kaelakohtulikke paragrahve tööliste kuritahtliku ekspluaterimise pärast. Radikaalsem abinõu oleks palkade alammäär kindlaksmääramine. Omalajal esitati sotsialistide poolt vastav seaduseelnõu, mis selle õiguse oleks andnud töö-hoolekandeministeeriumi kätte. Kuid kolmas Riigikogu lükkas selle elnõu tagasi. Aga kaua see seisukord, nagu praegu, edasi kesta ei tohiks. Muidugi, võite öelda, et meil Toompeal ja meie kodudes, kus toad köetud, kus tarvilik toit laual, kus tarvilik riietus vastavalt aastaegadele, ei tarvitse näha seda, mis sünnib meil alevites, töölisteraioonides, kuidas seal inimesed praeguste palgaolude juures sunnitud ebainimlikult elama. Muidugi meie ei tarvitse seda näha, ja seepärast võime oma südamehinnatuse teha karedaks, võime olla hoolimatud ja võime käsi laotada ja öelda, see on majanduses praegu paratamatu nähtus, mis meie seal ikka teha saame. Kui vabrikantide sissetulekud suurenevad, küll siis palku tõstame. Püstitame trööstivaid teooriaid, nagu oleneksid palgad töösturite sissetulekust, või jälle teise teooria, et palgad olenevad rahva jõukusest. Neid teooriaid on varemgi püstitatud, ja võime omada ühe või teise, aga tegelik elu näitab siiski, et see nii ei ole. Kui meil tööturg üle külvatud töötatöölislitega, kui meil ei ole vastavat töökaitse seadust, siis ei sunni ükski jõud tänapäeva vabrikante, kui neil ka võimalik oleks maksta rohkem palka, töölistele tarvilikku palka andma. Seda ei ole nad varem teinud sunniabinõuta, mis peamiselt kahe-sugune, kas seaduseandlikul teel palgaolude korraldamine või kollektiivlepingu alusel. Seda nad ammugi meil ei tee, sest siin on kapital omandanud endale teatud määral rööviseloomu, ja katsutakse töölisklassilt välja võtta niipalju kui võimalik oma hüveks ja, nagu varem oleme toonitanud, enese rahuldamiseks ka välismaal varanduste kogumise läbi. Kui teie näeksite rahva seisukorda praegu, kuidas elab töölisklass, töötav rahvas, siis peaks selle küsimuse tõsiselt üles võtma, ja valitsus peaks välja töötama ja esitama vastava seaduseelnõu, mis määraks kindlaks minimaalpalgad, kas terves ulatuses kõigi tööalade kohta või nende tööalade kohta, kus palgad praegu, nagu ütlesin, otse kuritahtlikult madalad. See on väga tähtis küsimus. Meie võime kõnelda sellest ja sõnu teha, et meie rahvas välja sureb, rahva loomulik juurdekasv liiga väike on, või üldse ei ole, surevus ületab sündivuse, aga sellest kõigest on vähe, kui meie ei võta abinõusid tarvitusele, mis hoiaksid rah-

vast väljasuremise eest. Siin on õigustatum abinõu kahtlemata see, kui seaduseandlikul teel katsutakse inimestele tagada vastav sissetulek, mis võimaldaks tööjõu uuendamist ja elu alalhoidmist enesele ja oma perekonnale.

Järgmine konventsioon käib tööstuses ja kaubanduses töötavate isikute ja majateenijate haigusekindlustuse kohta. Eesti riik kuulub, kuigi on demokraatlik vabariik, ja siin otsustamine rahva käes, siiski nende väheste riikide hulka, kus ei ole maksma pandud ühes osas tööstuses, eriti aga just kaubanduses töötavate teenijate ja tööliste kohta esiteks mingisuguseid töökaitse, ja teiseks kindlustuse seadusi. Isegi haiguste vastu on kaubanduses teenija, kontori ja erakantseleide teenija praegu kindlustamata. Meil puudub teatrite ja teiste säärase kultuurasutuste teenijate kindlustus, kuigi see ala ei nõua riigilt mingisuguseid erilisi väljaminekuid, ja kuigi kindlustamise teostamine ettevõtetel, äridel, kellele teenijad on, ei nõua niisuguseid makse, mis raskusi tooks. Mujal riikides on teostatud kindlustus, mitte ainult haigusekindlustus, vaid ka töövõimetuse, invaliidsuse ja vanaduse vastu ja eriti tööpuuduse vastu, ning seda mitte ainult tööliste, vaid ka ärde ja kaubanduslike teenijate kohta. Meil seda kaitset ei ole. Teie jääte seejuures külmaks ja ei tunne selle küsimuse vastu tegelikult elu huvi, sest teie ei tunne, mis on säärane kindlustus olek. Ma juba enne ütlesin, teie seisukord on hea, on hiilgav, hüvesid on sulle sattunud ja satub ka edaspidi. Raske on majateenija seisukord. Ka siin puudub igasugune töökaitse ja kindlustus. Raske on see eriti haiguse puhul. Meie korteriolude juures, üldse meie olude juures on sagedasti perekonnal, kus teenija, raske teenijat pidada haiguse ajal, talle toakestki andes, sest seda on vaja teisele, kes asemele tuleb. Täiesti lootusetu on Eestis majateenijate seisukord, kui nad invaliidiks või vanaks jäävad.

Mujal on see küsimus lahendatud; mujal on laiendatud hariduse, töövõimetuse ja vanaduse kindlustust ka majateenijatele. Neile on teatud õigused antud ja korraldatud nende töötingimusi. Meil seda seni tehtud ei ole. Meil näitab vastav asutus, töö- ja hoolekandeministeerium, isegi teatud vaenulikkust majateenijate kutse vastu. See on ju omalajalgi ilmsiks tulnud. Meie teame, kuidas mõned ministrid on varemtegel ajal lubadusi andnud nende kodu soetamiseks. Vist omalajal ka härra Masing, kui ta minister oli, andis selle lubaduse, mõni teinegi on andnud, aga kui seda teostama hakati, siis astus vahele tervishoiu peavalitsus ja

katsus neid ruume erakorteriteks teha. Kui see korda ei läinud, viivitati niikaua, kui paras silmapilk tuli, ning anti ruumid teisele asutusele. Sinna paigutati lastekodu, see on ka üldtarvilik asutus, ja seal pole midagi parata. Kuid seal hakati vi-gurdama ja toimetati nii, nagu ei oleks pidanud talitama. Oleksid tulnud lubadused täita, kuigi neid andis endine minister, ametiasutus oleks pidanud neid hindama. Ega meie oma riigis niiviisi kaugele ei saa, kui katsutakse lubadustele risti vastu talitada ja arvatakse seega endistele ministritele mingisuguseid hoopes anda. Niisugused abinõud pöörduvad pärast nende tarvitajate enestest vastu, ja au neile see kunagi ei tee. Meie majateenijad vajavad praegu töökaitset ja mitte ainult haigusekindlustust. Sellele tuleb ka valitsusel mõelda.

Järgmine, neljas — puudutab emigrante. Sellel ei ole erilist tähtsust. Aga viies rekomendatsioon käsitleb haigusekindlustuse üldpõhimõtet. Meie valitsusel on praegu selgusetu, kas tal põhimõtteid on; seda peaks suurekstegeva klaasi abil vaatama. Kuidas meie valitsus aga tege-likus elus talitab, selle iseloomustamist näeme käesolevastki eelarvest, mis maksuma hakkas 1. aprillist. Seal on riigiteenijatele võetud arstiabikuludeks 20% vähem. Säärast seadust meil aga ei ole, mille põhjal oleks võinud seda summat vähendada. See summa oleks tulnud endiselt välja maksta, aga valitsus on loonud niisuguse seisukorra, kus ta tegelikult maksvat seadust ei täida, või õieti ei taha täita.

Kuidas meil haigusekindlustuse alal talitatakse, sellest kõnelesin juba eelmise päevakorra-punkti juures. Meie tööliste korteriolud on säärased, et iseäranis nakkushaiguste puhul, muu seas ka kopsuhaiguste puhul, ravimine on väga raske. Väikestes 1—2-toalistes korterites elavad töölisteperekonnad väikeste lastega, kelle isad ja emad sunnitud tööl käima ja kellel nakkushaiguste levimise puhul ei ole võimalik tarviliku ravimise osaliseks saada. Neil ei ole võimalik palgata ravivat õde. Parem oleks, kui talitaksime samuti nagu Saksamaal ja mujal kultuurriikides talitatakse, sest Eesti tahab ju ka olla kultuurriik vähemalt väliselt. Mujal riikides näeme, et asutatakse ravilaid, sanatooriume, kuhu paigutatakse kopsuhaiged. Meil on säärase ravilaid vastu tõusnud teatav opositsioon noorte arstide poolt, kes näeksid, et ainult arsti juures kodus arstitaks. See on muidugi teatud mõttes palgaküsimus, honorariküsimus, aga sellele ei või ohvriks tuua tööliste tervist. Üks on selge: töölistele tuleks anda kopsuhaiguste ravimise sanatoorium. Selle

küsimuse on omalajal III Riigikogu otsustanud, kui ta eelarvesse võttis 10 miljonit. Selle kümne miljoni voral oleks pidanud teostama haigusekindlustuse üht üldpõhimõtet, oleks pidanud ehitama haigekassade sanatooriume ja ravilaid. Selle kümne miljoni väljamaksmise kohta tegi tolleaegne minister oma resolutsiooni, et riigikassal tuleb see välja maksta. Aga tuli valitsuse vahetus, tulid uued võimukandjad ja need ei lasknud välja maksta. Siis algasid läbirääkimised uue Majanduse- ja uue Hariduse- ja sotsiaalminis-teriga. Üks ütles, et tuleb välja maksta, aga teine ei ole nõus, teine ütles sedasama. Lõpuks jõuti siis seisukohale, et summa tuleb ikka välja maksta, sest ei ole ilus, kui kord on juba otsustatud maksta, nüüd jälle maksmata jätta. Samal seisukohal asus ka härra Otto Strandman. (Kes-kelt: Ilus nimi!)

Aga mis kuuleme nüüd täna? — Majanduseminister ütles, et makstakse, Hariduse- ja sotsiaalminister — jah, makstakse, aga kui seni ei ole makstud, siis on siin teine süüdi. Nüüd aga öeldakse, et otsus on eitav, ja seda küsimuse kohta, mis valitsusse ei kuulu ja summa kohta, milline oleks tulnud välja maksta valitsusse viimata. Au see ei tee kellelegi, ja tarvitan siin sõna, — võibolla, et mulle selle eest märkus tehakse — korralik see ka ei ole. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n : Ja see ei ole ka õige, mis Teie räägite.) Eitav otsus on tehtud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n : Ei ole tehtud.) Ei ole tehtud?! Noh, kus on siis tõde. (K. P ä t s, põl: Seda peab otsima.) Niisugusel korral ei oska siit kõnetoolilt ka midagi enam rääkida. Kui alles hiljuti küsiti, missugune on valitsuse otsus, siis vastati, et valitsuse otsus on eitav. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n : Kes seda ütles?) Ajalehed ütlesid, ja seda on öelnud ka paar valitsuse liiget. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n : Mina ei ole küll öelnud.) Seepärast see üllatav ongi. Vaadake, nii on see kogu aja olnud: saab, saab, ei saa, ei saa. Kui seisukord niisugune on, siis peab ütleva, et valitsus peaks küsimuse otsustama ükskord. Nähtavasti on see siis edasi lükatud, või ei ole lõplik otsus, mis eile tehti. Härra Riigivanem oli see, kes ütles, et kolmapäeval tehakse lõplik otsus. Selle lõpliku otsuse on avaldanud „Vaba Maa“, ja sellest on rääkinud mulle ka mõned valitsuse liikmed. (V a h e l h ü ü d e d paremalt poolt.) Ma ütlesin juba, et üks minister ütleb nii ja teine teisiti. Ma saan aru, missugused tuuled puhuvad, mispärast vastu oldakse ja kust poolt vastu oldakse. See ei ole minule saladus, aga ma ei hakka seda siin käsit-

lema. Pean oma kohuseks öelda, et ministriks olles olen nii mõnegi „pea“ maha raiumata jätnud, mille oleksin pidanud maha raiuma. Oleks tulnud kõigepealt korda seada meie tervishoiu peavalitsus. Kui valitsuse liige ütleb, et meil ei ole kopsuhaigete ravilart tarvis, siis tuleb vaadata, mis seal tarvis on ja mis mitte. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Niisugust meest ei ole, kes ütleb, et kopsuhaigete ravilart ei ole tarvis.) Minister ütleb, et tervishoiu peavalitsus ei olevat niiviisi öelnud. Väga huvitav! See on üks igavene võrk. Peaks kord öeldama, kuidas seisukord on. Aga võib-olla, et see kõik käib meie tervishoiupoliitika hulka, on üks selle põhimõtetest, et meil ei ole tarvis kopsuhaigete ravilart. Aga tööpoolest on tarvis. Kes meil Eestis on alati vaenelaps olnud, see on meie töölisklass. Keegi ei saa tulla töendama, nagu oleksime kõik teinud, mis võimalik, et meie sotsiaalingimustes võimalikus ulatuses töölisklassi elujärge parandada. Eestis ei ole seda tehtud. Et see oleks riigipoliitiliselt tark, ka seda keegi töendama tulla ei saa. Ei saa siis ka süüdistama tulla, et töölisklassi keskel on rahulolematust maad leidnud. Nii nagu ühel omavalitsuse koosolekul eile või ülelele oli öelnud inimene, kellest oleks võinud oodata arusaamist ja õiget hinnangut, et Eesti on praegu säärasel seisukorras, et tingimata peab üks osa inimesi välja surema, — kärvama, nagu seal öeldi... (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Ega see nõnda ei ole. Kus see oli? — E. Joonas, stp: Linnade liidus.) Jah, linnade liidus. Seda on öeldud tööpuuduse küsimuse arutamise juures. Tartu linnapea on aga teistsugusel arvamisel olnud, kui suure proletariaadi Tallinna linnapea, kes ei ole leidnud, mis tööpuuduse küsimuses tarvis teha. Tartu linnapea, au sellele härrale, on siiski leidnud, et siin on midagi tarvis teha.

See aga, mis avaldatud Tallinna ja teiste linnapeade poolt, tuleb täitsa ootamata meile ja seltskonnale. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Kas see oli ikka nii?) See näitab, et meil ei saada aru töolistest, võibolla seepärast, et nemand teistsugustes oludes kasvunud. Mis nad läbi elavad, seda ei saa meie ette kujutada, sest ilmasi ei saa aru, mis teine tunneb, või missugused raskused teisel on. (K. Päts, põl: Ega ei saa üldistada niisugust otsust, nagu Teie ette toote.) See on vististi kõige suurem põhjus, mispärast ei ole meil pühendatud Eestis sotsiaalseadustele tarvilikku tähelepanu. (J. Teemant, põl: Mõni puupea ütleb rumalusi, ega ei saa neid ette tuua.) Öeldakse, et terves ilmas on majandusli-

kud tingimused rasked. Meil on ka rasked majanduslikud tingimused. Mina ei taha öelda, et ainult meie juhtide pärast on olud rasked — meie oleme ainult üks osa majanduslikust organismist, ja kui ühes osas tuleb haigus, siis see valu annab ennast tunda terves organismis. Meie peame arvesse võtma ka neid põhjusi, mis meist ei olene. Aga antud majanduslikudes oludes meie oleksime suutnud rohkem ära teha töökaitse alal tööliste seisukorra parandamiseks, samuti sotsiaalseaduste maksmapanemise alal. Ma arvan, et selleks põhjuseks ja tõukeks on olnud see, et nähakse, et töölisel enestest kujutavad inimesi, kes võõrad ilmavaateliselt, võõrad oma elu poolest, ja seepärast lüüakse neile käega, ei vaadata, kuidas nad elavad, ja ei vaadata, kuidas nende seisukorda parandada. Meie oskame arvustavalt elu vaadelda, mis häired need on, mis meie ühiskonnast silma paistavad? Lööme need hallid raamatud lahti, statistika kuukirjad, ja ma arvan, mul pole tarvis seletama hakata, igaüks võib järeldusi teha, et ei ole meie organismis kõik korras. Siin tuleb parandusi ette võtta, tuleb vastavaid seadusi maksa panna. Ja ei saa öelda töölisklassi kohta: las kärvab! (J. Teemant, põl: Üks puupea ei tohi aluseks olla.) Härra Teemant, ma usun ka, et Teie ei jaga seda ilmavaadet — las kärvab — täiel määral, Teie saate sellest ka aru, missugune seisukord on ja mis siin ka vast teha tuleks. Aga niisugused puupead, kes niiviisi ütlevad, on seni olnud meie sotsiaaloludes tähtsam ja suurem ekspert, igalpool on ta figureerinud oma arvamisega, ta arvamisega võib lugeda sealt, kus neid loetakse autoriteetseks. See on üks meie kurbloomus, ja sellest peaksime ükskord ka üle saama. Nii ei saa meie kuigi kaugele sel teel, kui ei taheta tunnustada ühe rahvaosa tarvidusi, ei pöörata tähelepanu nende kodusele elule, nende tööoludele, nende elutingimustele. Ja need on ikka võinud muutuda 10—11—12 aasta jookul kordkorralt raskemaks ja raskemaks, ja selle tagajärjel tuleb viletsus ikka rohkem ja rohkem ilmsiks. Tuleksid ka töölisklassile anda tarvilikud arstimise võimalused, ka sanatoorium oleks tarvilik, oleksid tarvilikud teised põhimõtted, nii nagu rahvusvahelises lepingus ette nähtud. Mis meie näeme? Ilmasõja ajal konverents tuli kokku ja võttis tol ajal oma lepingusse punkti, mis aluseks oli edaspidistele töökonverentsidele. Iga aasta käivad koos riikide esindajad, tõsised mehed, eluküpsed inimesed. Iga riik saadab nad tõsiseks tööks sinna, mitte mingisuguseks viigurdamiseks. Need inimesed, eriteadlased, kes neid küsimusi tunnevad, arutavad neid

ja jätavad konverentsidele parima, mis neil sellel alal anda. Nemad ei tunne üksi ühe riigi olusid, võimeid, vaid kõigi riikide, terve ilma elutingimusi. Nad teavad ka raskusi, mis on nende konventsioonide teostamisel. Need konventsioonid on niiviisi kokku seatud, et tahetakse neid mahajäänud riike tõsta ülespoole, nemad seavad konventsioonidesse üldised põhimõtted. Need on tarvilikud selleks, et rahva elu tervemaks muuta. Aga mis meie näeme? Riigid ei pane neid maksma, riigid ei vii neid ellu vastavate seadustega, ja nende riikide hulgas, kes ignoreerinud töökonventsioone ja töökonverentse, millest osa võtavad valitsuse, töösturite ja tööliste esindajad, kes kõige rohkem ignoreerinud, — on Eesti. Seda näitab terve rida elluviimata konventsioone. Konventsioonid, mis ellu viidud, on teise, kolmanda ja viimase järgu tähtsusega, ja neid seadusi, mis konventsioonide põhjal on maksma pandud, kui neid on olnud, siis ei ole neil tegelikus elus mingit tähtsust, need ei ole endist olukorda muutnud. Need konventsioonid, mis meid edasi viiksid sotsiaalpoliitikas, on jäänud osalt ratifitseerimata, ellu viimata vastavate seadustega. Tagajärgi tunneme muidugi ise, ja minu arvates juba kümne, viieteistkümne aasta pärast, võibolla isegi varem juba, kõneleme teist keelt. Eks siis kuuleme, millest kõneleb meie sotsiaalpolitika ajalugu, ja tööliikumise ajalugu. Ja siis võib nii mõnigi, kes sel ajal elab, näha, et on teh-

tud suured vead seega, et ei ole vastavaid seadusi maksma pandud.

Edasi on siin veel minimaalpalkade kindlaksmääramise meetodite kohta käiv rekomendatsioon. Sellest olen juba kõnenud. Siis rekomendatsioon meremeeste tööinspektsiooni üldpõhimõtete kohta. Siis rekomendatsioon naiste ja tütarlaste emigrantide kaitse kohta laevadel. See küsimus on vähema ulatusega. Aga just paljade küsimus, haigusekindlustuse küsimus, eriti aga kaubanduses töötavate isikute ja majateenijate haigusekindlustuse küsimus on säärased, mille juurde peab valitsus tulema, kui ta tahab arvestada suurt rahvahulka ja kui ta tahab tunnustada neid motive, mis üles seatakse konverentsidel riikide esindajate poolt, ja kui ta tähele paneb, mis sünnib meie sotsiaaloludes, ja kui ta tahab, et meie rahvas välja ei sureks, vaid et meie rahvas muutuks tervislikult ja vaimlikult paremaks. Aga kui see nii edasi läheb, siis lagunemise protsess kestab edasi, ja nagu majas, kus käsn sees, viib selle maja hukka. Ärge arvake, et kui lagunemise protsess rahva keskel kestab, et see siis hästi mõjub. Ei, see mõjub halvasti, seda tuleb arvestada ja seda tuleb meeles pidada.

Juhataja: On ettepanek,

koosolek lõpetada.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.18 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

